

JAARGANG 26 NUMMER 39

BULLETIN WIJNANDSRADE

**UITGAVE HEEMKUNDEVERENIGING
VRIENDEN VAN WIJNANDSRADE**

'Bulletin Wijnandsrade' is het informatieblad van de heemkundevereniging 'Vrienden van Wijnandsrade', dat twee keer per jaar verschijnt en dat telkens weer boordevol staat met een gevarieerd aanbod aan lokaal en regionaal getinte bijdragen over vroeger en nu. Mocht ook u een artikel willen schrijven (dan wel behoefte hebben om te reageren); dat kan en daarvoor hoeft u niet in de redactie van dit bulletin te zitten. Ook interesse en inspiratie? U kunt uw bijdrage of reactie inleveren bij een van de redactie-adressen (of mailen naar w.oehlen@planet.nl).

Mocht u in het bezit zijn van oude foto's, kaarten, prenten, artikelen, enz., die betrekking hebben op Wijnandsrade en die u op een verantwoorde manier in beheer wilt geven of die u bereid bent te laten kopiëren of fotograferen; neem dan contact op met een van onze bestuursleden. Hetzelfde geldt voor historische attributen of (mogelijke) archeologische vondsten uit de bodem in en rondom Wijnandsrade. De namen en telefoonnummers van onze bestuursleden staan achter in dit bulletin.

Aan deze editie is een acceptgirokaart toegevoegd voor de betaling van de jaarlijkse contributie. Wij hopen dat u uw bijdrage weer zult storten, ter bestrijding van onze onkosten. De contributie is vrij, maar bedraagt minimaal € 7,50 per jaar. Wij gaan ervan uit dat de leden die ons bulletin per post ontvangen dit bedrag verhogen. Uiteraard zijn wij dankbaar, mocht uw bijdrage hoger uitvallen. Want vele (sterke) schouders maken het werk van uw heemkundevereniging wat lichter.

Bij de voorpagina

Zomaar een verlaten schuur in de velden nabij de Bongard.

Eens maakte dit gebouwtje onderdeel uit van de hoeve De Velde. (Voor meer informatie, lees de rubriek 'Uit de oude doos').

BULLETIN WIJNANDSRADE

*Uitgave van de heemkundevereniging
Vrienden van Wijnandsrade*

Jaargang 26, nummer 39 (zomer 2007)

Redactie

- * Wiel Oehlen
- * Jack Jetten
- * Hans Toonen
- * Eppo Brongers

Fotografie

- * Jan Jansen (tenzij anders
aangegeven)

Grafische vormgeving

- * Cyril van de Weyer

Redactie-adres

- * Swier 47, 6363 CL Wijnandsrade, w.oehlen@planet.nl
(tevens het secretariaat van de heemkundevereniging)

INHOUDSOPGAVE

- * Van de voorzitter pag. 04
- * Zilveren jubileum pag. 06
- * Van bijna vervallen boerenschuur naar monumentale
woning met paardenstal pag. 14
- * Uit de oude doos pag. 20
- * De laatste L'Ortye's van Brommelen pag. 22
- * Heemkundige berichten pag. 41
- * De keukenkast pag. 47
- * Baron Lodewijk von Bongart en zijn opvolgers pag. 49
- * Communicantjes pag. 55
- * Gerda Mennens-L'Ortye pag. 56
- * Jaarvergadering pag. 61
- * Onderscheidingen pag. 63
- * Aanvullingen pag. 66
- * Colofon pag. 70

Van de voorzitter

Heemkunde, geachte lezers, is vooruitzien. Dat bewees onlangs dr. Jan Hartmann. Deze jonge Gronsveldse historicus werkt in Amsterdam als digitale cartograaf. Hij sprak op 28 april 2007 tot het gezelschap van de 18de contactdag van het LGOG. De heer Jack Jetten, onze eigen Wijnandsrader geleerde, en ik, uw verse voorzitter, waren aanwezig.

Dr. Hartmann leidde ons zijn wondere wereld binnen. Het duurt niet meer lang, of u wijst op een oude kaart van uw overgrootvader de geheime schat aan en uw fietstomtom brengt u er zonder omwegen heen. En omgekeerd, natuurlijk, als u aan het fietsen bent, en bedenkt: ‘Wat zou hier vroeger gelegen hebben?’, dan vraagt u uw tomtom naar historische objecten en ziet meteen of er op de plek waar u staat in de 17de of 18de eeuw iets bijzonders lag. Dr. Hartmann heeft namelijk software ontwikkeld waarmee historische kaarten in een oogwenk kunnen worden gekoppeld aan de moderne digitale kaarten van routeplanners en tomtoms.

Jack en ik waren erg onder de indruk van het verhaal van dr. Hartmann; Jack ook van het ratelende Gronsvelds van dr. Hartmann, dat ik af en toe voor hem moest vertalen. Ik hoop dat we dit jaar nog – zoals beloofd – de software van dr. Hartmann kunnen gaan gebruiken. We hebben hem in ieder geval gemeld dat we ervaren cartografen en landmeters in het bestuur van de heemkundevereniging hebben.

Zo ziet u maar. De modernste ontwikkelingen in de computerwereld raken aan onze aandacht en liefde voor het oude Wijnandsrade. Heemkunde is springlevend. Nu is dat in Wijnandsrade geen bijzonder nieuws. De afgelopen 25 jaar hebben de Wijnandsrader Vrienden onder voorzitterschap van Jan Jansen – nu onze erevoorzitter – veel waardevols volbracht en de heemkunde in Wijnandsrade een zekere toekomst bezorgd. Het feest bij ons 25-jarig jubileum was daar een weldadig bewijs voor. We hopen dat u, lezers er net zo van heeft

genoten als wij van het bestuur. En natuurlijk hopen we dat u in even grote getale onze volgende activiteiten zult bezoeken. We gaan drie dagen nadat ik dit schrijf alweer d'r Kirmesman verbrenne. En het Cultuur- & Folklorefestival komt er snel alweer aan. Ik hoop u allen daar te zien.

Wilfried Dabekaussen

Zilveren jubileum

*Erevoorzitter Frans Cortenraad
(foto: Marianne den Boer)*

Videogroep van Wijnandsrade een doorlopende filmvoorstelling; een initiatief dat bijzonder op prijs werd gesteld.

Op vrijdag 9 maart mochten wij feestelijk stilstaan bij het zilveren jubileum van onze heemkundevereniging. Het Gemeenschapshuis van Wijnandsrade was die dag 'een lange avond lang' het toneel van een druk bezochte receptie, de publiekspresentatie van een prachtig jubileumboek en een gezellig samenzijn, onder de muzikale begeleiding van de Rôtsjer Jonge.

In een speciaal ingericht bioscoopzaaltje verzorgde de Foto-, Film- en

Voorafgaande aan de receptie stond onze erevoorzitter Frans Cortenraad stil bij het belang van de Vrienden, waarna hij de bestuursleden Tonie Bloebaum-Habets, Tiny Kickken-Senden, Jack Jetten, Henk van Malkenhorst, Math Marell en Zef Meessen tot erelid benoemde en scheidend voorzitter Jan Jansen tot erevoorzitter.

*Het scheidende bestuurslid Tonie
Bloebaum-Habets
(foto: Truus Bindels)*

*Het scheidende bestuurslid Tiny
Kickken-Senden
(foto: Truus Bindels)*

De nieuwe ereleden, v.l.n.r.: Tiny Kickken-Senden, Math Marell, Henk van Malkenhorst, Jack Jetten, Tonie Bloebaum-Habets, (erevoorzitter) Jan Jansen en Zef Meessen, waarnaast de nieuwe voorzitter Wilfried Dabekaussen en erevoorzitter Frans Cortenraad (foto: Wiel Oehlen)

Wij danken al onze leden, relaties en bevriende verenigingen, die het zil-veren jubileum van onze heemkundevereniging voor ons tot een onvergetelijk feest hebben gemaakt.

Het Bestuur

Toespraak Frans Cortenraad

'Uren, dagen, maanden, jaren vliegen als een schaduw heen'. Achter deze woorden van een nieuwjaarslied, geschreven door mr. Rheinvis Feith, destijds (dat wil zeggen, nu al weer bijna tweehonderd jaar geleden) burgemeester van Zwolle, zou ik mijn gevoelens van dit moment als het ware willen verbergen. Daaraan is de gedachte niet vreemd dat nu al weer bijna vierendertig jaar zijn heengegaan, sinds het moment waarop ik op deze plek de eerste maal voor de gemeenschap van Wijnandsrade, mocht staan.

Op de kop af zesentwintig jaar, elf maanden, en tweeëntwintig dagen geleden was dat voor de laatste maal het geval. Daaraan denkend, zou

ik hier en nu met respect het hoofd willen buigen richting al die goede mensen, die toen nog hier waren maar nu niet meer daar zijn. Het is met hetzelfde respect en diezelfde achting dat ik u mijnheer de voorzitter, dames en heren van het bestuur van de heemkundevereniging Vrienden van Wijnandsrade en u allen vanaf deze plek groet.

Mijnheer de voorzitter, dames en heren,
Elk jubileum is een herdenking en elke herdenking is een opnieuw denken aan. Thans denken wij aan het begin van de 'stichting Vrienden van Wijnandsrade'; vijftienvintig jaar geleden; en aan wat sedertdien is gebeurd. Wij allen weten dat vriendschap zich kenmerkt door gelijkgezindheid, wederzijdse genegenheid; een diepere gloed geeft aan gelukkige gebeurtenissen en helpt bij het dragen van leed bij tegenspoed.

Maar voor vriendschap moet men ook tijd maken. Zij moet zozegzegd gekoesterd worden. Tijd is immers nodig om elkaar te ontmoeten en bij de oplossing van zaken die ons gezamenlijk raken. Kortom de bereidheid om – zoals de Duitsers dat plegen te zeggen – 'Ein ganser Mensch' te willen zijn; de een voor de ander, is daarbij een van de belangrijkste factoren.

Wie vijftienvintig jaar 'Vrienden van Wijnandsrade' herdenkt, denkt ook aan vijftienvintig jaar waarachtigheid, oprechtheid en maatschappelijke betrokkenheid van de kleine groep mensen, die al die jaren het bestuur vormde van wat ik maar gemakkelijkshalve afkort met 'de Vrienden'.

Zij vormden een voorbeeld van vijftienvintig jaar trouw, verbondenheid en ononderbroken toewijding aan de gemeenschap. Hun grootste verdienste bestaat eruit, zo meen ik, dat zij een onuitwisbare bijdrage hebben geleverd aan het behoud en de bevordering van wat ik zou willen aanduiden met het woord vitaliteit of levendigheid van de gemeenschap Wijnandsrade. Het is die vitaliteit die ontegenzeggelijk houvast biedt in het heden en tegelijkertijd de band met alle rijkdommen uit het verleden behoudt. Dat was, dat is en dat blijft immers de centrale doelstelling van wat nu geworden is de 'heemkundevereniging Vrienden van Wijnandsrade'.

Uniek, en geen ander woord zou ik kunnen bedenken, is de eenheid die in de loop van de jaren door het bestuur van de Vrienden op een voor eenieder waarneembare wijze is bewerkstelligd, waar het gaat om de oorspronkelijke bewoners en de nieuwkomers binnen deze gemeenschap. Grondig en fundamenteel respect voor alle mensen van goede wil was daarbij het allerbelangrijkste hulp- en bindmiddel.

Wie dit alles overdenkt komt snel tot de conclusie dat het woord 'gefeliciteerd' bij dit jubileum te zwak is. In plaats daarvan zou ik willen zeggen: 'Hulde', grote hulde aan U bestuur, leden en gemeenschap Wijnandsrade bij de viering van het zilveren bestaansfeest van de 'Vrienden van Wijnandsrade'.

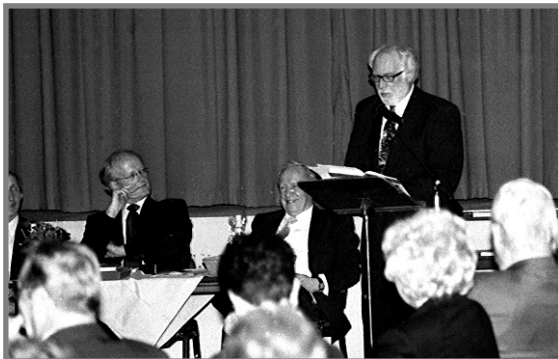
Frans Cortenraad

(oud-burgemeester van Wijnandsrade en erevoorzitter van de Vrienden van Wijnandsrade)

Jubileumboek

'De heemkundevereniging van Wijnandsrade heeft een schitterend boek uitgegeven. Inwoners kunnen er niet om heen, buitenstanders gaan door het lezen ervan vanzelf van Wijnandsrade houden' (.....).

'Wijnandsrade BinnensteBuiten' is niet zomaar een uitgave van een jubilerende heemkundevereniging. Natuurlijk, doorwrochte stukken vol historische verwijzingen en details staan er ook in, zoals het hoofdstuk over

Hans Toonen

(foto: Marianne den Boer)

het lokale onderwijs. Wat de uitgave met name leesbaar en aantrekkelijk maakt zijn de verhalen rond markante dorpelingen' (.....).

'Maar het boek legt ook minutieus de plaatselijke geschiedenis vast, met vaak interessant feitenmateriaal, zoals in het hoofdstuk over de oorlog' (.....).

Overhandiging van de eerste exemplaren van 'Wijnandsrade BinnensteBuiten' aan burgemeester Headly Binderhagel van Nuth en oud-burgemeester Frans Cortenraad van Wijnandsrade (foto: Marianne den Boer)

De medewerkers aan 'Wijnandsrade BinnensteBuiten', v.l.n.r.: Jack Jetten, Jan Jansen, Eppo Brongers, Hans Toonen, Jan Creusen, Wiel Oehlen, Frans Cortenraad, Lei van Oeffelt en Piet Hock (foto: Elly Oehlen)

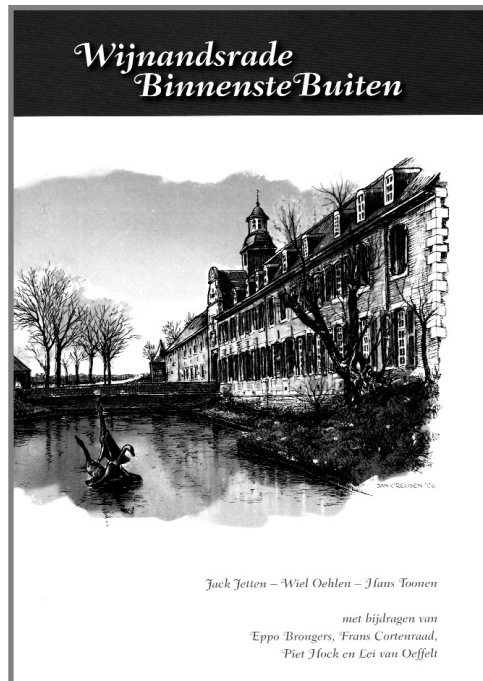
'Als kern van de gemeente Nuth schittert Wijnandsrade nog steeds tussen de plooiën van het Zuid-Limburgse landschap, misschien zelfs meer dan ooit, want, zoals de inleiding vermeldt: 'Wijnandsrade is altijd herkenbaar zichzelf gebleven, misschien wel omdat de bewoners zich in de loop der eeuwen steeds aan hun omgeving hebben aangepast en niet omgekeerd' (.....).

'Voor inwoners is 'Wijnandsrade BinnensteBuiten' verplichte kost. Ik kan mij voorstellen dat buitenstanders het dorp na het lezen ook in hun hart zullen sluiten' (.....).

'Kortom: een dorp en boek om van te houden'.

Enkele citaten uit een lovende recensie van de hand van de journalist Benti Banach in het Limburgs Dagblad en Dagblad de Limburger

Zolang de voorraad strekt is 'Wijnandsrade BinnensteBuiten' voor € 19,50 te koop bij kantoorboekhandel Claessens in Nuth en het TPG Post Servicepunt 't Stübke in Wijnandsrade.

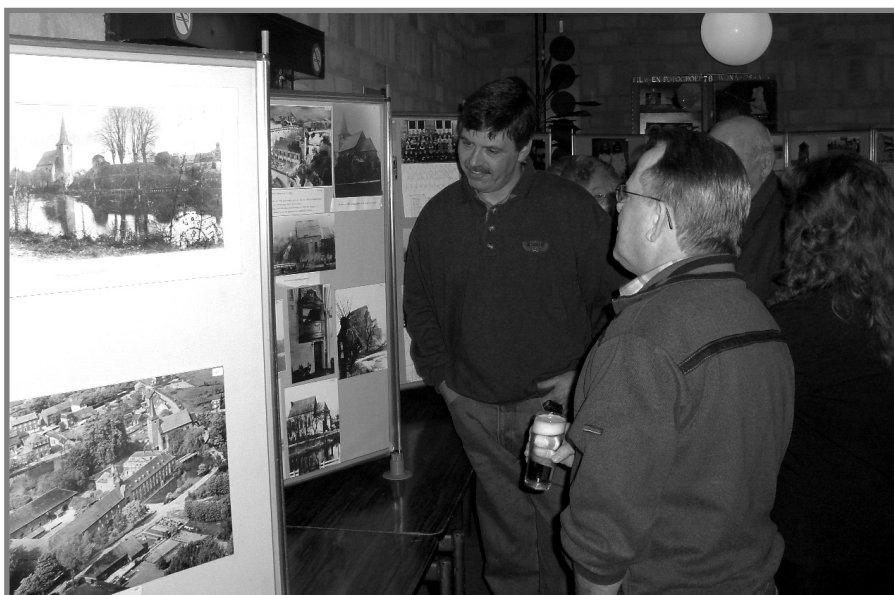
Sfeerimpressie jubileumfeest

Sfeerimpressie jubileumfeest

Sfeerimpressie jubileumfeest

Sfeerimpressie mini-expositie

Van bijna vervallen boerenschuur naar monumentale woning met paardenstal

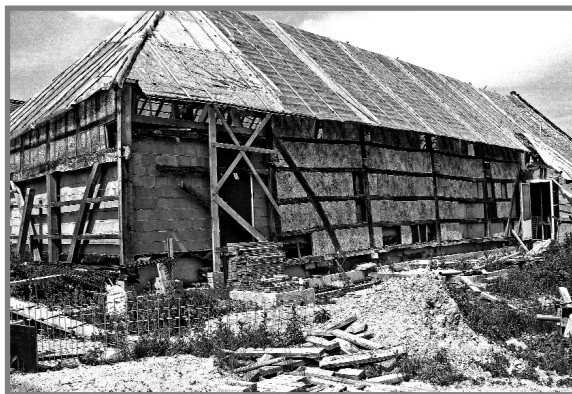
**Rob Monse schiept zijn eigen paradijs in bocht van
Wijnandsrade**

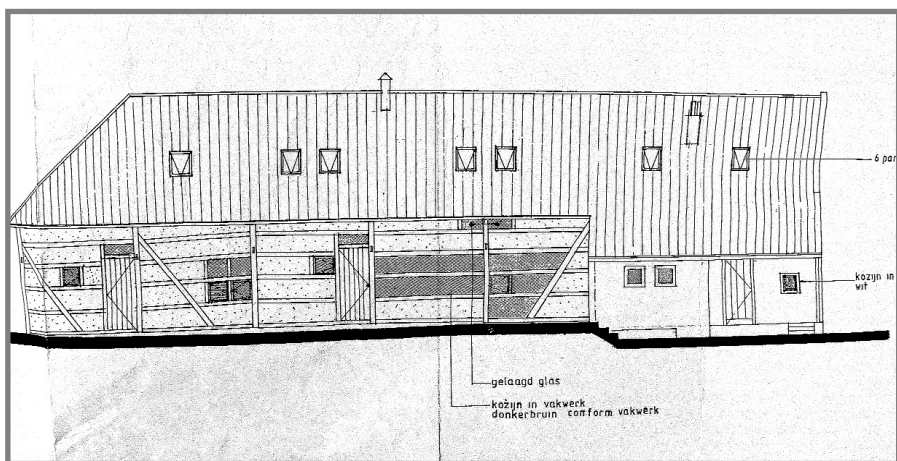
De boerenschuur en het kasteel

De vlindertuin is net aangelegd. Maar de kikkerpoel, op peil door het hoge grondwater, zit al vol leven en lawaai. Iets verderop huist een torenvalk met 5 jongen in een speciaal hokje op een lange paal. Zelfs de toch zeldzame gele kwikstaart voelt zich thuis in het paradijs dat Rob Monse (Brunssum 1958) aan het scheppen is, daar tussen de Hulsberger beek en de bijna haakse bocht nabij het kasteel van Wijnandsrade.

Net op tijd, want de uit 1780 daterende landbouwschuur annex smidse en bakoven stond op instorten. ‘Vooral de kopgevel aan de westkant – dat is de muur richting Hulsberg – was al zo verzwakt door houtworm, weer en wind dat het binnen twee jaar zou instorten’, verzekert Rob Monse.

De achtergevel van de schuur

Bouwtekening achtergevel

Trouwens, de al 24 jaar in Hulsberg wonende nieuwe eigenaar weet waarover hij praat. Zijn gelijknamige bouwbedrijf is ook en vooral gespecialiseerd in het uitvoeren van restauratie-opdrachten.

Juist dankzij zijn bijna dertig jaar lange ervaring heeft timmerman en bouwkundige Rob Monse het aangedurfd om de al wat geknakte eeuwenoude schuur een nieuw en lang leven te geven als monumentale woning. Samen met zijn zoon Kevin heeft hij bijna alle voorkomende werkzaamheden uitgevoerd en als Rob en Kevin deze zomer ook tijdens de bouwvakvakantie stevig doorwerken, zitten zijn vrouw Corry Capellen en dochter Rowie met kerst te stralen in het jongste kroonjuweel van Wijnandsrade.

Zonder meer een prestatie van formaat. Zeker als men meetelt dat tot voor kort slechts weinigen nog vertrouwen toonden in een nieuwe toekomst van deze landbouwschuur die altijd heeft thuisgehoord bij de agrarische activiteiten van het kasteel aan de overkant. In 1977 krijgt Theo Opfergelt, neef van oud-burgemeester Opfergelt, de tochtige boersschuur van zijn oom. Nadat zijn plan om de schuur om te bouwen tot twee appartementen keer op keer is afgewezen, krijgt het door architect Ingrid Beckers in Amstenrade bijgestelde bouwplan voor één woning wel goedkeuring. Maar voorsnog geen serieuze koper(s).

Pas als Rob Monse interesse toont, lijkt de redding nabij. Uitvoerder Monse uit Hulsberg, al sinds jaar en dag smoorverliefd op deze idyllische plek in de bocht van Wijnandsrade, legt uit: 'Ik ben sowieso geboeid door oude gebouwen, vooral vanwege de aparte maatvoering en het ongekend grote vakmanschap. Die belangstelling kom je vooral tegen bij uitvoerders die van oorsprong timmerman zijn, zo is mijn ervaring.

Vergeet even niet dat deze schuur een rijksmonument is. Dan mag je vooral heel veel niet'.

Maar ook deze restricties neemt Rob Monse op de koop toe als hij zich in 2005 de nieuwe eigenaar mag noemen van een bouwvallige boerenschuur die schreeuwt om steigers, betonmolens, nieuwe fundering en kloeke pannen. Kortom, om een 'gek' zoals Rob Monse.

Nu drie jaar later, groeit er onder het in stevig plastic afgedekte bouwwerk een nieuwe monumentale woning, perfect passend bij het karakter van deze vakwerkschuur. In prima samenwerking met architect Ingrid Beckers krijgt de woning de volgende indeling: op de begane grond komen een keuken, berging, toilet, garage, woonkamer,

De bovenverdieping

hal en kantoor. Boven verrijzen drie slaapkamers, twee toiletten, twee badkamers, een zolder en een grote overloop.

Monse, trots kloppend op een meer dan twee eeuwen oude schoor: 'Bij alle vernieuwing is volop rekening gehouden met de traditionele balken. Daarom hebben we ook traditionele betonnen vloeren gestort en geen systeemvloer gelegd. De rijksmonumentenzorg schrijft ook voor om het vakwerk intact te laten zodat ik deze schuur zoveel mogelijk terugbreng in haar oude glorie. Alleen aan de achtergevel mag ik wat meer. Bijvoorbeeld wat raampjes en zeer kleine dakverlichting voor de slaapkamers'.

Daarentegen is zijn voorstel om de overkapping door te trekken zodat hij een nog schaduwrijker terras zou kunnen aanleggen, resoluut van tafel geveegd. Jammer, maar best begrijpelijk. Ook Rob Monse – net als Ingrid Beckers – is er alles aan gelegen om het specifieke landelijke karakter van dit 2,5 eeuw oude bouwwerk te handhaven. Het nu nog onder stormvast plastic bedekte dak krijgt dan ook weer dezelfde pannen als vroeger. Gewoon oude Hollandse pannen. Maar dan wel spiksplinternieuw en absoluut waterdicht.

Natuurlijk heeft Rob Monse ook dagen van tegenslag gekend. Zijn even ambitieus als gedurfd plan om een ouderwetse gewelfde kelder met getoogd plafond te metselen, staat op drijfzand. Letterlijk! 'Nauwelijks had ik de schop in de grond gezet of ik zat meteen op drijfzand. Van deze tegenvaller heb ik dagen wakker gelegen. Maar

De schuur in 1998

toen ik een keer in bad zat te peinzen, kreeg ik dé oplossing: droge beton! Daags daarop heb ik een graafmachine laten komen en tegenover elke hap drijfzand die we eruit haalden, gooiden we er een hap droge beton in'.

Om niet langer hinder te ondervinden van het hoge grondwater heeft hij bovendien een pompput aangelegd die bij een bepaalde waterstand automatisch het teveel aan grondwater doorpompt naar twee lager gelegen tanks, samen goed voor de opslag van 15.000 liter 'grijs water'. 'Daarmee besproeien we straks de nog in te richten tuin.

We gebruiken het ook om de toiletten te spoelen en voor de wasmachine'. Heftig nee: 'Maar niet voor de paarden'.

Deze stellige ontkenning past bij zijn andere passie dan restaureren: het rijden op en fokken van springpaarden. Drie heeft hij er, waarvan er eentje binnenkort een veulen zal werpen, waar Rob Monse hoge verwachtingen van heeft. 'Zijn vader komt van 'Zangersheide' (= wereldbekaamd paardenfokcentrum in België van oud-aannemer Melchior. Red.) en heeft als springpaard prachtig gepresteerd op het WK. Maar fokken is gokken en dus afwachten geblazen. Ook al is het

Rob Monse

grondwater prima geschikt voor sproei- en spoelwater, toch geef ik het liever niet aan mijn paarden. Want bodemonderzoek heeft aan het licht gebracht dat er in het verleden toch stevige chemicaliën zijn gebruikt op de omringende akkers, begrijp je’.

Om zijn paarden een hemel op aarde te bezorgen, heeft Monse langs de Hulsberger beek 7500 m² weiland in eigendom, fraai gelegen richting het zich verderop uitstreckende landgoed Niethuyzen. Hun stal verrijst gloednieuw aan de achterkant van het monumentale woonhuis, dat straks staat te pronken op een naar de beek aflopend paradijs van 2700 vierkante meter.

Maar wel een paradijs, zo weet iedereen die in Wijnandsrade woont of deze pastorale plek weet te vinden, dat dagelijks gepasseerd wordt door talrijke auto’s, heftig terug- en weer op schakelende motorrijders. Om maar te zwijgen van de langs zoevende fietsfanaten op weg naar de mergellandroute.

Monse schokschoudert: ‘Dat verkeerslawaaï is er inderdaad: ’s morgens anderhalf uur en ’s avonds ook weer anderhalf uur lang. Maar daarna is het hier een aards paradijs, zeker als we straks het door Ingrid Beckers ontworpen inrichtingsplan voor de tuin hebben uitgevoerd. Nu al genieten we van de vlindertuin, de kikkerpoel en de vele vogels. Als het hier zo’n lawaaiplaats was, zou de gele kwikstaart hier niet willen broeden’.

Wijst vanachter zijn huis, nog omringd door bouw materiaal, naar het panoramische uitzicht en jubelt: ‘Dit is toch een unieke plek. En het is toch ook super om het in al zijn glorie te laten herrijzen’.

Rob Monse is ‘de gek’ die het aandurft.

Hans Toonen

Uit de oude doos

26 De hoeve De Velde

De oprichtingsdatum van de inmiddels verdwenen hoeve De Velde is onbekend. Wat wel achterhaald is kunnen worden, is dat deze boerenhof eens leenroerig is geweest aan het huis van Wijnandsrade en dat een zekere Rutgerus Quix (geboren op 31 december 1721) pachter van 'op De Velde' is geweest. Hij overleed te Wijnandsrade op 11 januari 1784 en werd als pachter door zijn zoon Christianus opgevolgd (die in 1829 op 67-jarige leeftijd is overleden).

Op 26 januari 1817 is de hoeve De Velde door brandstichting in de as gelegd, waarna zij vrijwel onmiddellijk – onder leiding van Ferdinand Baron von Bongart – weer is opgebouwd. Op 17 december 1828 werd dit boerderijencomplex voor een termijn van zes jaar verpacht aan Michael Quix. In de jaren zestig van de negentiende eeuw is Egidius Voragen pachter van De Velde geweest en vanaf het begin van de twintigste eeuw tot in de jaren zestig de familie Vaessen, die de pacht via rentmeester van Oppen uit Bunde aan de toenmalige eigenaar (de houthandel N.V. Stassen-Marres) betaalde.

In 1962/1963 kwam 'De Velde' in het bezit van de heer H. Roebroek

De hoeve te Velde omstreeks 1960 (foto: uit archief heemkundevereniging)

uit Beek. Hij kocht daarvoor de pacht af van de familie Vaessen en verkocht de grond door aan Dorien Dassen.

In de winter van 1968/1969 heeft H. Roebroek het complex gesloopt, op het schuurtje na (dat op het omslag van dit bulletin staat afgebeeld). Het boerderijcomplex bevond zich in die tijd – aldus de heer Roebroek – in een zeer slechte staat en het stond op geen enkele monumentenlijst.

Vandaag de dag herinnert slechts de naam op het complex aan de Knevelsweg aan de eens zo monumentale hoeve De Velde.

Jan Jansen

De laatste L'Ortye's van Brommelen

Oftewel de L'Ortye's van Nuth

Tegenwoordig wonen er (op de pastoor na) geen L'Ortye's meer in Nuth. Dat is al eens anders geweest. Hoe zou het ook anders kunnen, in de nabijheid van Wijnandsrade, waar de L'Ortye's (althans voor onze streken) hun bakermat hebben? Op het oude kerkhof van Nuth (rondom de St. Bavokerk) staat zelfs een grafsteen van het echtpaar L'Ortye-L'Ortye. Dit echtpaar plantte de naam L'Ortye zozeer in de Nuther gemeenschap, dat ze in Nuth nog lang vertrouwd in de oren heeft geklonken.

De L'Ortye's van Nuth zijn afstammelingen van de L'Ortye's van Brommelen, kinderen en kleinkinderen van **Jan Willem L'Ortye (1772-1832)** en Johanna Maria Frijns (1774-1864). Hoeve Brommelen was indertijd eigendom van de adellijke familie Von Bongard die op kasteel Wijnandsrade resideerde.

Jan Willem had de hoeve vanaf 1796 in pacht; hij had de pacht overgenomen van zijn vader Jan Willem L'Ortye sr. (1731-1794),

De hoeve Leeuw aan de Leeuwerweg in Nuth

De nieuwe Bongard

gehuwd met Maria Gertrudis Somja (1734-1774); deze had op zijn beurt de pacht weer overgenomen van zijn ongehuwde oom Thomas L'Ortye (1691-1762), die de hoeve sinds 1723 in pacht had. Thomas Leonard was een van de zonen van Jean Lourteille (1646-1716) die zich in 1690 samen met zijn gezin vanuit het Land van Herve in Wijnandsrade had gevestigd, op de kasteelhoeve ("borchhoff") die hij van de reeds genoemde familie Von Bongard gepacht had¹.

De oorspronkelijke hoeve Brommelen lag in de laagte, naast de "Siep" met vijver, en wordt voor het eerst rond 1490 genoemd. In 1646 worden de landerijen gedetailleerd beschreven: "47 bunder akkers, weyden, bempten, huijsweyde metten broeck, hoff en koolhoff". Door de eeuwen heen blijft de hoeve tussen 41 en 44 hectaren groot. De oude hoeve was geen gesloten geheel. Vanaf de weg lag eerst de grote schuur met wagenloods (37 x 10 m.), vervolgens evenwijdig daaraan een knechtenschuurtje uit 1744 (5,6 x 3,8 m.) plus de stallen voor runderen, koeien, varkens en kippen, die in 1827 vernieuwd en vergroot was tot 10 gebinten (31,4 x 5,6 m.); vervolgens de mestvaalt,

¹ J. L'Ortye en H. Hanssen: *Vijf eeuwen L'Ortye 1490-1990* (Hoensbroek z.j.) blz. 108-113.124-125.165-168 ("tak Brommelen")

De locatie van de eerste Brommelerhof

vervolgens het woonhuis (15,7 x 8,5 m.) met aansluitend melk-, veulen- en paardenstallen die in 1826 vernieuwd waren (12,6 x 8,5 m.); daarachter lag de vijver en het bakhuis met schuur (5 x 7 m.); vóór de boerderij, aan de andere kant van de beek, lag een moestuin van 50 x 41 m².

Begin 1797 was Jan Willem getrouwd met de van hoeve “Lui” of “Leeuw” (Nuth) afkomstige Johanna Maria Frijns (1774-1864), jongste dochter van Willem Frijns (1735-1811) en Maria Josepha Nuchelmans (1741-1786). Uit het huwelijk van Jan Willem en Johanna Maria werden op hoeve Brommelen dertien kinderen geboren, waarvan er vijf de kinderjaren niet overleefden. Van de acht overgebleven kinderen zouden er vier trouwen, de andere vier zouden ongehuwd blijven. De twee oudste dochters trouwden het eerst, in 1825 de oudste (Maria Josepha) en vier jaar later haar jongere zus (Johanna Catharina)³.

² Pierre Snijders: *Boeren en hoeven in de vrije heerlijkheid Wijnandsrade* (1990); vgl. Jack Jetten: *Swier, eeuwenoud, lintvormig gehucht van Wijnandsrade – historische sprokkeling met open eind in Swier zoals het was, is en mag blijven* (Maastricht 1993) blz. 57

³ J. L’Ortye en H. Hanssen: *Vijf eeuwen L’Ortye 1490-1990* (Hoensbroek z.j.) blz. 108-113.124-125.165-168 (“tak Brommelen”)

Kamp 3 en 4 in Nuth

Hoogstwaarschijnlijk is het deze “J.W. L’Ortye” van Brommelen die bij koninklijk besluit van 30 juli 1825 benoemd werd als gemeentesecretaris van Nuth (!). Vlak daarna werd echter geconstateerd dat “eene andere secretaris (was) benoemd, dan diegenen welke thans die plaats bekleedt”⁴. Feit is dat (burgemeester) Leonard Cloutz van 1825 tot 1826 (tevens) de functie van gemeentesecretaris bekleedde; vóór hem was dat (Jan Willems zwager) Pieter Leonard Frijns (1820-1825), na hem Jan Willem Ackermans (1826-1828), die van 1811 tot 1819 ook al wethouder en van 1819 tot 1822 ook al burgemeester was geweest⁵. Met de vroegtijdige dood van Jan Willem in 1832 (hij werd slechts 60 jaar oud) bleef de weduwe L’Ortye-Frijns alleen met de zorg voor het gezin en de boerderij achter. Gelukkig waren de oudste kinderen al volwassen, maar de jongste was nog maar 11. Ondanks dat Jan Willem “maar” pachter was, was hij bij zijn overlijden niet onbemiddeld; naast

⁴ Stadsarchief Heerlen “Rijckheyt” (SAH): archief gemeente Nuth 1650-1933, invent. nr. 1203; vgl. ook invent. nr. 1172

⁵ vgl. W. van Mulken: Inventaris van de archieven der gemeente Nuth 1650-1933 (Maastricht 1985) blz. 16-22 (overzicht van burgemeesters, wethouders, raadsleden, secretarissen en ontvangers)

“een huis met schuur, stallingen en verder toebehoren, gelegen te Hellenbroek onder de gemeente Nuth” (thans Hellebroek 88), bezat hij verder nog twee percelen weiland en een perceel beemd in Nuth, negen percelen akkerland, twee percelen beemd en een perceel weiland in Wijnandsrade (Swier), en tenslotte een perceel weiland en een perceel akkerland in Klimmen (Weustenrade). De totale nalatenschap werd op 3863 gulden geschat⁶.

Vier maanden na de dood van haar man kwam haar oudste dochter **Maria Josepha L’Ortye (1797-1832)** in Wijlre vroegtijdig (25 jaar) te overlijden. Met haar huwelijk (in 1825 met Johan Joseph Otten) had ze zich in Wijlre gevestigd waar ook hun zes kinderen werden geboren, waarvan er echter twee op jonge leeftijd waren overleden. Bij haar overlijden liet ze man en vier kinderen achter, waarvan de oudste 9 jaar oud was en de jongste drie maanden oud. De kinderen Otten bleven aanvankelijk bij hun vader, maar na diens vroegtijdig overlijden in 1842 (52 jaar) werden ze bij hun familie van moederskant op Brommelen opgevangen⁷.

De oudste zoon van het gezin Otten-L’Ortye uit Wijlre, Jan Jacob Otten (1826-18??), vestigde zich in het Belgische Ordingen bij Brustem (St. Truiden), waar uit zijn huwelijk met Maria Catharina Philippens zeven kinderen werden geboren. Uiteindelijk zouden ze weer naar Nederland terug-keren. Jan Jacobs broer Hubert Jozef Otten (1827-1902) was aanvankelijk landbouwer in Kerkrade, waar ook zijn zeven kinderen uit zijn huwelijk met Augustina Wilhelmina Delahaye (1835) werden geboren, en later in Klimmen.

Bij het overlijden van hun (oud-)oom Louis L’Ortye (1821-1892) worden ze in de Memorie van Successie als erfgenamen genoemd:

“Hubert Jozef Otten, landbouwer te Klimmen (zusterkind des erflaters); Charles Jacques Hubert Otten, onderwijzer te St. Geertruid; Maria Catharina Philippens, gehuwd met Adolph Honé, schrijnwerker te Houthem, als moeder en wettige voogdes over Maria Catharina, Josephine Jacqueline,

⁶ J. L’Ortye en H. Hanssen: *Vijf eeuwen L’Ortye 1490-1990* (Hoensbroek z.j.) blz. 168

⁷ J. L’Ortye en H. Hanssen: *Vijf eeuwen L’Ortye 1490-1990* (Hoensbroek z.j.) blz. 165

Grafsteen van het echtpaar
L'Ortye-L'Ortye in Nuth

Jan Lodewijk en Willem Jacob Otten, minderjarige kinderen uit het eerste huwelijk van M.C. Philippens met Jan Jacob Otten (zusterkleinkinderen des erflaters)” (nr. 2).

Hubert Jozefs zus Anna Maria Geertruid Otten (1828-1870) trouwde in 1854 met Jan Willem Cuijpers (1819-1886), landbouwer in Heerlerheide, waar ook hun acht kinderen werden geboren. Ook zij worden in voormelde Memorie van Successie uit 1892 als erfgenamen genoemd: “Hubert Willem Cuypers, Maria Cuypers, Jacob Cuypers, Anna Maria Hubertina en Maria Hubertina, allen landbouwers wonende te Heerlen” (nr. 3).

Maria Josepha's jongere zus **Anna Catharina L'Ortye (1802-1841)** kwam eveneens op jonge leeftijd (38) te overlijden. Uit haar huwelijk met Jacob America (1794-1874) liet ze acht kinderen na, allen geboren te Hoensbroek. Ook zij worden in voormelde Memorie van Successie uit 1892 genoemd: “Leonard America,

slagter; Arnold Smeets, gemeentesecretaris, gehuwd met Hubertina America, allen woonende te Valkenburg; Paulina America, slagter, weduwe van Robert Otten; Caspar America, slagter woonende te Kerkrade; Gertrudis America, weduwe van Hendrik Eyck te Heerlerheide; Joseph America, leerlooier te Valkenburg; Johanna America, weduwe van Willem Albert Stöcker, winkelierster te Sittard” (nr. 4)⁸.

⁸ J. L'Ortye en H. Hanssen: *Vijf eeuwen L'Ortye 1490-1990* (Hoensbroek z.j.) blz. 172

Twee jaar eerder (1839) was ook de jongste (ongehuwde) dochter van het gezin L'Ortye-Frijns overleden; **Maria Helena L'Ortye (1812-1839)** werd slechts 26 jaar oud. Haar jongere broers traden in 1850 resp. 1852 in het huwelijk, zodat de weduwe L'Ortye-Frijns uiteindelijk met vier kinderen (drie zonen en een dochter) op Brommelen achter bleef; zij zouden alle vier ongehuwd blijven. De weduwe L'Ortye zelf, Johanna Maria Frijns (1774-1864), kwam in 1864 in de gezegende leeftijd van 89 jaar op Brommelen te overlijden. Zij liet bij haar overlijden niet alleen het reeds genoemde "huis, tuin, boomgaard en hooiland in het Hellenbroek" (thans Hellebroek 88) na, maar ook nog een "huis en tuin te Valkenburg".

Een jaar later werden "op de pachthoeve Brommelen, gemeente Wijnandsrade" alle roerende goederen (de boerderij-inventaris) door notaris Cremers "ten verzoeke der erven L'Ortye" publiekelijk verkocht: "*maandag 18 september 1865: wassende aardappels, karoten, wortelen, groentens, nagras, jonge fruitboomen en doornen, benevens schansen en brandhout; dinsdag 19 september 1865: gezaagd en ongezaagd hout, kuip en vatwerk, azijnpers, win, linnen en werkendoek, varkensvleesch, 79 kippen en ene partij huismeubels; donderdag 28 september 1865: 22 stuks hoornvee, 14 varken, 89 schapen, 2 schaapshonden, keuken- en keldergereedschappen; vrijdag 29 september 1865: 8 goede werkpaarden waarbij 1 vierjarige dekhengst, wagens, karren, koetskar, hekselmachienen, akker- en dengereedschappen, paardentuig, balans met gewigten en de overgebleven huismeubels*"⁹.

Na de dood van de weduwe Jan Willem L'Ortye waren Jan Hubert (1799-1882), Jan Willem (1801-1888), Johanna (1807-1879) en Andries Jozef L'Ortye (1809-1892) als laatsten op Brommelen gebleven, alsmede hun neef Hubert Jozef Otten (1827-1902) en hun nicht Gertrud America (1835-1908). Hubert Jozef trouwde in 1865 en verhuisde naar Kerkrade; Gertrud trouwde datzelfde jaar en vestigde zich in Wijnandsrade; Jan Hubert en zijn zus Johanna Maria L'Ortye

⁹ J. L'Ortye en H. Hanssen: *Vijf eeuwen L'Ortye 1490-1990* (Hoensbroek z.j.) blz. 168; vgl. SAH: archief gemeente Nuth 1650-1933, invent.nr. 3293 (perceelsgewijze kadastrale legger) art.nr. 289 (wed. Jan Willem L'Ortye Brommelen)

¹⁰ J. L'Ortye en H. Hanssen: *Vijf eeuwen L'Ortye 1490-1990* (H'broek z.j.) blz. 166

Valkenburgerweg 1 in Nuth

trokken bij haar in; Jan Willem en zijn broer Andries L'Ortye verhuisden datzelfde jaar nog naar Nuth.

Hoewe Brommelen werd in pacht overgenomen door Jan Nicolaas Meertens (1819-1894), weduwnaar van Anna Elisabeth Bemelmans (1814-1858) en later

hertrouwd met Maria

Elisabeth Kusters (1835-1907). Naast landbouwer op de Brommelerhof was hij wethouder van Wijnandsrade¹¹. In zijn tijd - tussen 1884 (schuur) en 1893 (?) - werd in opdracht van de pachtheer, baron von Bongard, de huidige carré-hoeve gebouwd, enkele honderden meters verder dan waar de oorspronkelijke hoeve gelegen had, op de hoogte richting Weustenrade¹².

In 1899 nam Jan Nicolaas' zwager Leo Kusters (1847-1923) uit Klimmen de Brommelerhof in pacht over. Hij was weduwnaar van Paulina Wintjens (1849-1890).

In 1916 werd hij als pachter opgevolgd door Jan Theodoor Nicolaas Vaessen (1881-1928), gehuwd met Leo's jongste dochter Maria Carolina Kusters (1888-1971)¹³. Dat jaar verwisselde de Brommelerhof ook van eigenaar. De familie Von Bongard verkocht de hoeve namelijk samen met haar andere bezittingen in Wijnandsrade (zoals het kasteel en de bijbehorende boerderij, hoeve De Velde, de Nieuwe Bongard, het Panhuis en de Brommelermolen) aan Hubert Jozef Dupont, bankdirecteur te Heerlen. Deze verkocht de Brommelerhof een jaar later (1917) door aan Constant Snijders

¹¹ SAH: archief gemeente Wijnandsrade 1819-1939, invent.nrs. 877-879 (bevolkingsregisters 1900-1908; 1907-1909; 1910-1920)

¹² Pierre Snijders: *Boeren en hoeven in de vrije heerlijkheid Wijnandsrade* (1990)

Het voormalige bejaardenhuis van Nuth in 1973 (foto: uit archief heemkundevereniging)

(1865-1951), pachter van de kasteelhoeve Revieren. Toen de familie Vaessen-Kusters van Brommelen in 1926 naar hoeve Gitsbach (Terworm) verhuisde, vestigde Constants zoon Joseph Snijders (1900-1998), gehuwd met Clara Keijbets (1903-1988) zich op de Brommelerhof; van 1953 tot 1965 was hij burgemeester van Wijnandsrade. In 1965 is Jo Snijders (1938), gehuwd met Leny Benders (1934) zijn vader als bewoner en landbouwer op de Brommelerhof opgevolgd¹⁴.

Jan Hubert L'Ortye (1799-1882) en zijn zus **Johanna Maria L'Ortye (1807-1879)** woonden aanvankelijk bij hun nicht Gertrud America (1835-1908), in 1865 gehuwd met Hendrik Hubert Eyck (1838-1872), hoofdonderwijzer te Wijnandsrade¹⁵; toen die echter in 1869 met hun kinderen naar Kerkrade verhuisden, betrokken broer en zus L'Ortye in maart 1870 als “rentenier” resp. “huishoudster” een boerderijtje op de Kamp (3) in Nuth. Voordien werd dit boerderijtje,

¹³ SAH: archief gemeente Wijnandsrade 1819-1939, invent. nr. 876 (bevolkingsregister 1879-1904)

¹⁴ Pierre Snijders: Boeren en hoeven in de vrije heerlijkheid Wijnandsrade (1990); vgl. Jack Jetten: *Swier, eeuwenoud, lintvormig gehucht van Wijnandsrade – historische sprokkeling met open eind in Swier zoals het was, is en mag blijven* (Maastricht 1993) blz. 57

¹⁵ Vgl. Jack Jetten: *De geschiedenis van het schoolwezen in Wijnandsrade in Wijnandsrade BinnensteBuiten* (Maastricht 2007) blz. 88-89

dat volgens de gevelsteen uit 1790 dateert (WF), bewoond door hun ongehuwde oom (van moederskant) Frans Frijs (1779-1866), die er samen met zijn eveneens ongehuwde zus Maria Catharina (1766-1853) en de reeds genoemde Pieter Leonard Frijs (1784-1856) een huishouden voerde. Johanna Maria overleed er als eerste in 1879, drie jaar later gevolgd door haar broer Jan Hubert (1882). Tien jaar later (1892) overleed Andries er als laatste, *na eene langdurige, pijnlijke kwaal met voorbeeldig christelijk geduld te hebben verdragen*¹⁶.

Hun broer **Leonard L'Ortye (1810-1882)** had zich al eerder in Nuth gevestigd. In 1850 was hij getrouwd met zijn 13 jaar jongere naamgenote **Maria Hubertina L'Ortye (1824-1903)**, dochter van Jan Andries L'Ortye (1782-1877), landbouwer op hoeve Laar en van 1828 tot 1856 burgemeester van Wijnandsrade, en Anna Catharina Boesten (1784-1871).

Na eerst nog even op Brommelen te hebben (in)gewoond, waar de oudste zoon werd geboren, betrok het gezin L'Ortye-L'Ortye omstreeks 1852 in Hellebroek de boerderij die eigendom van Leonards vader geweest en die hij na de dood van zijn moeder geërfd had (Hellebroek 88). Daar in Hellebroek werden ook de volgende acht kinderen geboren, waarvan er echter twee de kinderjaren niet zouden overleven.

Zijn ongehuwde broer Andries L'Ortye senior (1809-1892) woonde sinds oktober 1865 bij hen in.

Niet veel later verhuisde het gezin L'Ortye-L'Ortye naar de Kamp (4), waar ze de boerderij naast die van Leonards oudste broer Jan Hubert betrokken, eveneens eigendom van hun familie van moederskant (Frijs). Daar op de Kamp zou Leonard ook in 1882 komen te overlijden, 71 jaar oud. Zijn weduwe zou hem maar liefst 21 jaar zou overleven en op 79-jarige leeftijd overlijden (1903). Bij zijn dood liet Leonard niet alleen "huis, tuin, bakhuis Op den Kamp" na, evenals het reeds genoemde "huis, tuin, bakoven en boomgaard in den Hellenbroek"¹⁷.

¹⁶ J. L'Ortye en H. Hanssen: *Vijf eeuwen L'Ortye 1490-1990* (Hoensbroek z.j.) blz. 165-166; SAH: archief gemeente Wijnandsrade 1819-1939, invent. nr. 875 (bevolkingsregister 1862-1880); archief gemeente Nuth 1650-1933, invent. nr. 1541-1542 (bevolkingsregister 1862-1880)

Ook Leonards jongste broer Louis L'Ortye (1821-1892) had zich met zijn huwelijk (1852) in Nuth gevestigd; zijn huwelijk met Johanna Willems (1815-1866) uit Hellebroek zou echter kinderloos blijven. Een neef van Louis' vrouw, Jan Willem Hubert Willems (1837-1906), zoon van Louis' zwager Pieter Leonard Willems gehuwd met Maria Elisabeth Josephina Kerckhoffs, werd priester van het bisdom Roermond. Na zijn priesterwijding (1862) was hij achtereenvolgens kapelaan te Lutterade (1862-1868), te Gronsveld (1868-1873) en te Wijk (1873-1883); vervolgens was hij pastoor te Wessem (1883-1893) en te Schimmert (1893-1906)¹⁸.

Louis L'Ortye, die de witte boerderij aan de Stationsstraat 264 bewoonde, was naast landbouwer bovendien van 1875 tot aan zijn dood raadslid van Nuth, van 1883 tot aan zijn dood bovendien wethouder¹⁹.

De boerderij aan de Stationsstraat (het vroegere woonhuis van burgemeester Cloutz) werd in 1853 overgenomen van Willem Slangen en zijn familie die dat jaar naar Schinnen verhuisde²⁰.

Louis had aanvankelijk twee knechten in dienst. In 1865 kreeg hij bovendien nog hulp van zijn ongehuwde oom Jan Willem L'Ortye (1801-1888) die bij hem kwam inwonen. Het huishouden werd bestierd door twee "dienstmeiden". Na de vroegtijdige dood van zijn vrouw (1866) kwam daar nog een "huishoudster" bij²¹. Dat laatste had waarschijnlijk te maken met het feit dat kapelaan Penders (1850-

¹⁷ J. L'Ortye en H. Hanssen: *Vijf eeuwen L'Ortye 1490-1990* (Hoensbroek z.j.) blz. 169.171; SAH: archief gemeente Nuth 1650-1933, invent. nr. 1541-1542 (bevolkingsregister 1862-1880); invent. nr. 3295 (perceelsgewijze kadastrale legger) art. 1554 (Leonard Jozef L'Ortye Hellebroek)

¹⁸ Jan G.C. Simonis: *Zielzorgers in het bisdom Roermond 1840-2000* (Sittard 2001) blz. 428

¹⁹ SAH: archief gemeente Nuth 1650-1933, invent. nr. 1543-1544 (bevolkingsregister 1880-1900); V. van Mulken: *Inventaris van de archieven der gemeente Nuth 1650-1933* (Maastricht 1985) blz. 16-22 (overzicht van burgemeesters, wethouders, raadsleden, secretarissen en ontvangers)

²⁰ Miel Bruls: *De Nuinhof* in *Mensen van Nuth I* blz. 2

²¹ SAH: archief gemeente Nuth 1650-1933, invent. nrs. 1539-1540 (bevolkingsregister 1850-1862), 1541-1542 (bevolkingsregister 1862-1880) en 1543-1544 (bevolkingsregister 1880-1900)

Hellebroek 88 in Nuth

1937) van 1878 tot 1892 bij hen inwoonde²².

Op 16 november 1871 werd Louis aangesteld als ontvanger van het burgerlijk armbestuur van Nuth²³. Echter niet alleen ambtelijk betekende hij iets voor de noodlijdenden en armlastigen in zijn woonplaats. Op 4 mei 1878 legateerde hij *“aan den Burgerlijken Armen der gemeente Nuth de som van vierhonderd twee en zeventig gulden vijftig cents oom, rentegevend gemaakt te worden en waarvan de jaarlijksche af te werpen renten zullen moeten uitgedeeld worden aan die armen die bij (zijn) jaargetijd in de kerk zullen tegenwoordig zijn”*²⁴.

De laatste twee maanden van zijn leven was hij ziek en stond hij onder behandeling van dokter Hermans uit Valkenburg. Bij de vermelding van zijn overlijden tekende de pastoor van Nuth aan: *“generosus ecclesiae nostrae benefactor”* (een royaal weldoener van onze

²² Jan G.C. Simonis: *Zielzorgers in het bisdom Roermond 1840-2000* (Sittard 2001) blz. 362

²³ SAH: archief gemeente Nuth 1650-1933, invent. nr. 1204

²⁴ SAH: archief gemeente Nuth 1650-1933, invent. nr. 3188; de acte werd “ten woonhuize van den erflater” opgemaakt door notaris G.C. Cremers uit Hoensbroek in tegenwoordigheid van Nicolaas Hubert Joseph Hermans, koster, en (Louis' buurman) Hubert Kunkels, koperslager. Tot 1891 was Louis ontvanger van het burgerlijk armbestuur in Nuth; vgl. invent. nr. 1204.

kerk). Bij zijn dood liet hij zijn erfgenamen onder andere zijn “huis met tuin in het dorp” (Stationsstraat 264 Nuth) na. Verder nog in de gemeente Nuth twee percelen boomgaard, twee percelen bouwland, twee percelen weiland en drie percelen hooiland; in de gemeente Wijnandsrade zeven percelen bouwland en een perceel hakhout en tenslotte nog een perceel bouwland in de gemeente Klimmen. Daarbij kwamen nog tientallen obligaties met hypotheek ten laste van diverse personen. Zijn totale nalatenschap werd beraamd op 43.404,40 gulden. Omdat Louis kinderloos kwam te overlijden waren er vele erfgenamen: niet alleen de kinderen van zijn broer Leonard, maar bijvoorbeeld ook de kinderen en kleinkinderen van zijn oudste zus Maria Josepha (Otten en Cuijpers) en die van zijn op één na oudste zus Anna Catharina (America)²⁵.

De volgende generatie “Nuther L’Ortye’s” waren de zeven kinderen (twee waren er jong overleden) van het (reeds genoemde) echtpaar L’Ortye-L’Ortye.

Van de vier meisjes zouden er twee in het huwelijksbootje stappen: **Josephina L’Ortye (1857-1945)** trouwde in 1891 met Karel Brand (1851-1913), landbouwer in Grijzegrubben en Wijnandsrade (Nieuwe Bongard) en neef van Frederik Edmund Brand (1823-1882), stichter van de Brands Bierbrouwerij in Wijlre. Haar jongere zus **Maria Hubertina L’Ortye (1859-1912)** trouwde in 1897 met Jan Andries Muijlkens (1841-1922), landbouwer te Spaubeek; dit echtpaar zou kinderloos blijven. Maria Hubertina zou in Nuth komen ter overlijden (1912); haar man tien jaar later in Voerendaal (1922).

Na de dood van hun kinderloos overleden oom Louis L’Ortye (1821-1892) bewoonde hun broer **Andries L’Ortye (1851-1923)** diens monumentale witte boerderij aan de Stationstraat (264) in Nuth, samen met diens eveneens ongehuwde broers Jan en Harie en zijn ongehuwde zussen Mina en Netje. Andries staat te boek als landbouwer. Na Andries’ dood verhuisde Harie L’Ortye samen met zijn zussen naar het nieuwe L’Ortye-huis aan de Valkenburgerweg (1). Hun

²⁵ J. L’Ortye en H. Hanssen: Vijf eeuwen L’Ortye 1490-1990 (Hoensbroek z.j.) blz. 172-173

Stationstraat 264 in Nuth (foto: uit archief heemkundevereniging)

broer Jan bleef achter in het oude L'Ortye-huis aan de Stationstraat, maar kreeg in 1920 gezelschap van zijn zus **“weduwe K. Brand-L'Ortye” (1857-1945)** die er met haar kinderen vanuit Swier (hoeve Nieuwe Bongard) kwam inwonen. Na de vroegtijdige dood van haar man Karel (1913) was ze met haar vier kinderen Tonia (1894), Mina (1895) Eduard (1898) en Pauline (1899) alleen achtergebleven; dochter Marie (1892) was inmiddels in het klooster ingetreden, terwijl zoon Jean (1897) de priesteropleiding volgde. In die tijd hadden ze in het (oude) L'Ortye-huis een knecht in dienst²⁶.

De “familie L'Ortye” kocht op 9 maart 1932 voor 375 gulden vijf grafruimten op de (nieuwe) algemene begraafplaats aan de Slagboomsweg in Nuth (vak B nrs. 15 tot en met 19); het eerste graf werd gereserveerd voor de weduwe K. Brand-L'Ortye (1857-1945), die dat jaar naar haar priesterzoon in Venlo was verhuisd²⁷. De eerste van de familie die er in 1934 begraven werd was **Marie L'Ortye**

²⁶ SAH: archief gemeente Nuth 1650-1933, invent. nr. 1547 (bevolkingsregister 1910-1916); 1549 (gezinskaarten 1916-1936); 1551 (gezinskaarten afgevoerde personen 1916-1936).

²⁷ SAH: archief gemeente Nuth 1650-1933, invent. nr. 1736

(1855-1934). Hij bewoonde een door hem gebouwd huis aan de Valkenburgerweg (I) in Nuth, samen met zijn ongehuwde zussen **Antoinette (“Netje”) L’Ortye (1867-1945)** en **Wilhelmina (“Mina”) L’Ortye (1863-1949)**. Vanaf 1922 werd de huishouding aan de Valkenburgerweg gevoerd door een dienstmeid. In 1938 bleken ze nog altijd land in Hellebroek te bezitten; dat jaar verkochten ze namelijk een strookje grond in de “Brakkenderbeemden” aan de gemeente in verband met de verbreding van de “Hellebroeker-dorpstraat”. Na de dood van hun broer Jan (1943) verhuisden ze naar het bejaardenhuis van de zusters van de H. Vincentius (“Dochters van Liefde”) aan de Stationstraat in Nuth (het voormalige Gezellenhuis), alwaar ze ook zouden komen te overlijden, Netje in 1945, Mina vier jaar later in 1949²⁸.

Jan L’Ortye (1853-1943), die aanvankelijk samen met zijn ongehuwde broers en zussen het (oude) L’Ortye-huis, de witte boerderij aan de Stationstraat (264) in Nuth bewoonde, maar rond 1937 naar het nieuwe L’Ortye-huis aan de Valkenburgerweg (I) verhuisde²⁹, was van 1883 tot 1919 raadslid, van 1896 tot 1919 wethouder³⁰ en tot 1927 onbezoldigd ambtenaar van de Burgerlijke Stand van Nuth³¹. Bovendien was hij tot aan zijn dood kerkmeester van de St. Bavoparochie in Nuth. Als zodanig staat hij afgebeeld op een foto van de uitbreiding van de St. Bavokerk in de jaren 1921/1922. Het oude L’Ortye-huis werd in 1937 afgebroken om plaats te maken voor het huidige winkelpand America³².

De dankbare nagedachtenis aan deze L’Ortye’s zou nog jarenlang in de Nuther parochiegemeenschap blijven doorklinken, mede dankzij de gestichte HH. Missen die nog tot in de negentiger jaren van de

²⁸ SAH: archief gemeente Nuth 1650-1933, invent. nr. 1549 (gezinskaarten 1916-1936); archief gemeente Nuth 1934-1981, invent. nr. 585 (aankoop en ruiling van grond i.v.m. verbreding van de Hellebroekerdorpstraat).

²⁹ SAH: archief gemeente Nuth 1650-1933, invent. nr. 1549 (gezinskaarten 1916-1936)

³⁰ W. van Mulken: *Inventaris van de archieven der gemeente Nuth 1650-1933* (Maastricht 1985) blz. 16-22 (overzicht van burgemeesters, wethouders, raadsleden, secretarissen en ontvangers)

³¹ SAH: archief gemeente Nuth 1650-1933, invent. nr. 1202

³² Nuth in oude Ansichten (Zaltbommel 1976)

vorige eeuw werden gelezen. Aan het begin van de nieuwe eeuw (2006) kwam de naam weer ter sprake toen de gemeente de plannen ontvouwde voor de nieuwe inrichting van het terrein tussen Markt en kerk.

Met de dood van de gezusters L'Ortye verdween de familie L'Ortye weer uit Nuth. Dat neemt niet weg dat er nog altijd nazaten van deze L'Ortye's in Nuth wonen. Zoals de familie Brand, nakomelingen van **Karel Brand (1851-1913)** en Josephina L'Ortye (1857-1945). Karel was aanvankelijk landbouwer in Griezegrubben maar vestigde zich in 1896 op hoeve (Nieuwe) Bongard in Wijnandsrade (Swier), waar hij zijn vader als pachter opvolgde. Vanaf 1905 was hij zelfs raadslid van de gemeente Wijnandsrade. Ten gevolge van een noodlottig ongeluk met zijn paard kwam hij echter in 1913 vroegtijdig te overlijden, 61 jaar oud³³.

Als landbouwer op de (Nieuwe) Bongard werd hij in 1920 opgevolgd door Martin Joseph Hubert Wimmers (1861-1934), gehuwd met Maria Hubertina van der Linden (1860-1932)³⁴. Josephina Brand-L'Ortye zou haar man maar liefst 32 jaar overleven. In 1920 verhuisde ze van de Nieuwe Bongard naar het oude L'Ortye-huis aan de Stationsstraat in Nuth, dat op dat moment nog bewoond werd door haar ongehuwde broer Jan L'Ortye (1853-1943). Toen alle kinderen het huis uit waren (de jongste, Pauline, kwam in 1931 vlak voor haar huwelijk op 32-jarige leeftijd te overlijden), verhuisde ze in 1932 naar Venlo, waar haar priesterzoon **Jean Brand (1897-1951)** op dat moment kapelaan was. Deze was in 1924 priester gewijd en na zes jaar kapelaan in Munstergeleen te zijn geweest sinds 1930 kapelaan in Venlo-Zuid (O.L.Vrouw).

Nadat hij vervolgens nog twee jaar kapelaan in Nederweert was geweest, kreeg hij in 1939 een benoeming als (bouw-)pastoor in

³³ De grafsteen van Karel Brand (1851-1913) op het (oude) kerkhof van Wijnandsrade is bewaard gebleven.

³⁴ Jack Jetten: *Swier, eeuwenoud, lintvormig gehucht van Wijnandsrade – historische sprokkeling met open eind in Swier zoals het was, is en mag blijven* (Maastricht 1993) blz. 64

Verbouwing St. Bavokerk van Nuth 1921/1922: 1. burgemeester J. Beckers; 2. J. L'Ortye; 3. H. Gerards; 4. pastoor J. Ritzen; 5. kapelaan Riga; 6. de opzichter (foto: uit archief heemkundevereniging)

Nederweert-Eind. Hij kwam echter al in 1951 op 54-jarige leeftijd te overlijden zonder zijn opdracht tot het bouwen van een nieuwe kerkte kunnen voltooien³⁵. Zijn moeder, de reeds genoemde weduwe K. Brand-L'Ortye, die hem vanuit Venlo naar Nederweert was gevolgd, was zes jaar eerder overleden en 88 jaar oud geworden. Zijn zus **Maria Brand (1892-1976)** werd zoals gezegd religieuze; ze werd onder der de kloosternaam Zr. Philomena geprofest bij de Zusters van de H. Carolus Borromeüs (in de volksmond “Zusters onder de Bogen”) in Maastricht geprofest en overleed in Rijckholt, alwaar ze ook haar laatste rustplaats vond.

Van de vijf dochters van het echtpaar Brand-L'Ortye stapten er twee in het huwelijksbootje: de oudste, **Tonia Brand (1894-1961)**, trouwde in 1920 met Sjeng Ramaekers (1892-1989) van hoeve Oude Bongard in Wijnantsrade en vestigde zich in Margraten; de op één na oudste, **Mina Brand (1895-1986)**, trouwde in 1921 met René

³⁵ Jan G.C. Simonis: *Zielzorgers in het bisdom Roermond 1840-2000* (Sittard 2001) blz. 244

Hermans (1894-1971), evenals zijn vader “hoofd der school” in Nuth. Zoon Leo (Lou) Hermans (1922-1987) werd evenals zijn (heer-)oom Jean Brand priester van het bisdom Roermond en was als docent verbonden aan de Hogeschool voor Theologie en Pastoraat (HTP) in Heerlen³⁶. Zijn jongere broer Noël Hermans (1925) bleef in Nuth wonen en trouwde met Miets Meertens (1929). Zoon Harry (1959) zou het hoveniersbedrijf (tuincentrum) “N. Hermans & Zoon” (Valkenburgerweg) van zijn vader overnemen. Hun jongste broer Jos Hermans (1930) woont momenteel in Vaesrade en is een internationaal bekend kunstenaar. In vele gemeenten in Limburg zijn werken van hem te bewonderen, veelal monumentale beelden van grote afmetingen.

Voorbeelden hiervan zijn onder meer de Mercurius (Gevleugelde Voet) te Nuth, gemaakt van de pijlers van de oude spoorbrug van Nuth (de eerste elektrisch gelaste brug van Nederland), de Leeuw te Nuth, het Oorlogsmonument te Nuth en het Mariniersmonument te Sittard.

Van de twee zonen van het echtpaar Brand-L’Ortye (één werd zoals gezegd priester) trouwde zoon **Eduard Brand (1898-1974)** met Fika Weijden (1906-1988) uit welk huwelijk vier kinderen werden geboren, waarvan er echter twee vroegtijdig kwamen te overlijden. Het gezin Brand-Weijden woonde aan de Wilhelminastraat (4) in Nuth. (Klein-)zoon **John Brand (1934-1992)**, gehuwd met Annie Meertens (1935), die de betonfirma van zijn vader aan de Nuinhofstraat overnam en aan de Wilhelminastraat 6 in Nuth woonde³⁷.

Met het doortrekken van de bloedlijnen van de L’Ortye’s van Brommelen komen we niet alleen in onze tijd, maar ook aan het einde van dit artikel. De L’Ortye’s van Brommelen zijn weliswaar uitgestorven, maar hebben nog lang doorgeleefd in de herinnering van vele

³⁶ Jan G.C. Simonis: Zielzorgers in het bisdom Roermond 1840-2000 (Sittard 2001) blz. 295

³⁷ SAH: archief gemeente Nuth 1650-1933, invent. nr. 1545 (gezinskaarten 1916-1936)

“Nuthers en on-Nuthers”. De grafsteen van het echtpaar L’Ortye-L’Ortye op het oude kerkhof rond de St. Bavokerk en het (nieuwe) L’Ortye-huis aan de Valkenburgerweg (1) zijn de laatste tastbare herinneringen aan deze familie die zo lang een stempel op de Nuther (parochie-)gemeenschap heeft gedrukt.

Jos L’Ortye (pastoor)
Nuth, mei 2007

Heemkundige berichten

Contactdag LGOG

Jaarlijks organiseert het 'Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap' (het LGOG) een contactdag voor alle heemkunderverenigingen en historische genootschappen uit het heuvelland Limburg en de Parkstad. Die ontmoeting vond dit jaar op zaterdag 28 april in het gemeenschapshuis van Sint Geertruid plaats en stond in het teken van het onderzoek naar veldnamen en oude wegpatronen. Veldnamen kunnen ons iets vertellen over hoe het landschap er vroeger heeft uitgezien en wie toen de eigenaren waren. In een boeiende presentatie belichtte Jo Purnot, de secretaris van de Historische kring Cadier en Keer, het belang van het veldnamenonderzoek en de interessante bijzonderheden die daarbij aan het licht kunnen komen, waarna dr. Jan Hartmann een lezing verzorgde over het toenemende gebruik van digitale kaarten en technieken bij het verrichten van historisch onderzoek.

De LGOG-contactdag werd afgesloten met een bezoek aan de Sint Gertrudiskerk van Sint Geertruid.

Molens, molenaars en molenaarsfamilies

Het LGOG begint binnenkort met een grootschalig onderzoek naar Limburgse molenaarsnamen.

Mocht u informatie bezitten of meer weten over de geschiedenis van een molen, over molenaarsnamen of over de families die op een molen hebben gewoond en gemalen? Meld het aan bij Wiel Oehlen of Wilfried Dabekaussen (hun telefoonnummers staan achter in dit bulletin).

Dodenherdenking

In 1986 werd nabij het oude kerkhof van Wijnandsrade een gedenksteen geplaatst, ter herinnering aan de geallieerde soldaten die hier tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn gesneuveld. Sindsdien is het een traditie ter plaatse op 4 mei een sobere plechtigheid te houden. De dodenherdenking van Wijnandsrade is een initiatief van onze heemkundervereniging en wordt jaarlijks in nauwe samenwerking

Loco-burgemeester Math Suppers en waarnemend burgemeester Hubert Vos van Nuth georganiseerd met de St. Stefanusschool, het kerkbestuur, de koninklijk erkende fanfare, het gemengd kerkelijk zangkoor en scoutinggroep Hedwig uit Nuth.

Processie Sittard

Op zondag 6 mei vond inmiddels alweer voor de 134ste keer de jaarlijkse bedevaart plaats van Wijnandsrade naar de basiliek van Sittard.

De bedevaart naar Sittard (foto: Rineke Marell)

De meeste deelnemers aan deze processie verplaatsen zich vandaag de dag per auto of met het openbaar vervoer. Een select gezelschap legt de heenweg van de route sinds het midden van de jaren negentig – naar oud gebruik – te voet af. Deze keer namen tweeëndertig sportievelingen aan die stevige wandeling deel.

Gerestaureerd orgel

Op maandag 14 mei wijdde de gerenommeerde organist Tjeu Zeijen het gerestaureerde orgel van de St. Stephanuskerk feestelijk in. Voorafgaande, tijdens en na afloop van de avondmis verzorgde hij die dag een miniconcert, waarbij de klanken van het herboren orgel volledig tot hun recht kwamen.

Tjeu Zeijen werd in 1950 in Kerkrade geboren. Hij studeerde orgel bij Jean Wolfs en piano bij Jo Dusseldorp aan het Maastrichtse conservatorium. In 1979 behaalde hij de Prix d'Écellence voor orgel. Tjeu Zeijen is docent aan de Kerkraadse muziekschool, stadsorganist van Kerkrade en organist-dirigent van de Augustinuskerk in Geleen.

Het verbranden van de kermisman

In het midden van de vorige eeuw was het in menig Limburgs dorp een vast gebruik tijdens de zomerkermis 'de kermisman te verbranden'. Zo ook bij ons in Wijnandsrade, waar die traditie tot het eind van de jaren zestig heeft stand gehouden. Daarna kwam hier de klad in dit ludieke gebruik.

Maar met dank aan Math Marell, carnavalsvereniging de Veldkretsers en de St. Stefanusschool werd op de kermismaandag van 2006 dit eeuwenoude gebruik in ons dorp weer nieuw leven ingeblazen. Een initiatief dat op de derde juni van dit jaar een druk bezocht vervolg kreeg.

De stoet

De litanie van de kermisman

Verbranden van de kermisman

De treurende weduwe met haar vier dochters

't Sjtæveshuske

't Sjtæveshuske is het oudste kapelletje van Wijnandsrade. Het is vernoemd naar de heilige Stephanus – de eerste martelaar van het christelijke geloof en de patroonheilige van ons dorp – en het stamt in ieder geval uit de zeventiende eeuw. Mogelijk is het nog ouder. Tegen het einde van de negentiende en in het begin van de twintigste eeuw heeft dit monumentje diverse keren figuurlijk aan de rand van de afgrond gestaan. Het huidige gebouwtje dateert uit 1922. Sinds het begin van de jaren tachtig heeft onze heemkundevereniging 't Sjtæveshuske geadopteerd en het onderhoud ervan voor haar rekening genomen.

In het voorjaar droegen de bestuursleden Math Marell en Zef Meessen zorg voor een grondige opknapbeurt, waarbij zij onder andere een nieuwe afbeelding van de steniging van de heilige Stephanus in het kapelletje hebben aangebracht. Daarnaast zijn de letters van de spreuk 'Godsvrucht stichtte wat schennershand ten gronde richtte' door Octavie Jetten-Rubens opnieuw zwart ingekleurd.

Wiel Oehlen

't Sjtæveshuske

De keukenkast

Het huwelijksstuk van mijn schoonouders: een keukenbuffetkast.

In 1928, inmiddels dus bijna tachtig jaar geleden, lieten ze haar door een timmerman maken; van kersenhout. Een echte Limburgse keukenkast met lichtgeel geruite gordijntjes voor de glazen bovendeurtjes. Ze werd in hun eerste woning geplaatst. Al gauw erna verhuisde ze mee naar een boerenwoning en ze zag daar vele jaren van groei aan haar voorbijtrekken.

Acht jongens en drie meisjes werden daar geboren en vormden er het gezin; gezellig, druk en rommelig. Dat was ook aan de kast te zien: ruimtegebrek. De laatjes puilden uit met keuken- en theedoeken; in de kastjes voetbalkleding en sokken; bovenin eet- en drinkservies en broodbeleg, zoals een pot met appelstroop. De tussenplaats, waar de broodtrommel stond, werd dan ook regelmatig gebruikt als smeerplank voor een boterham met stroop. Voor hongerige magen, en die waren er (.....).

Na vijfendertig jaar trouwe dienst kreeg het gezin een nieuwe eengezinswoning en daar paste de kast niet meer in de keuken. Dus werd ze verhuisd naar de schuur; altijd gemakkelijk om gereedschap in te leggen.

Op een dag ontdekte ik haar. Zo'n mooie kast in de schuur; wat jammer. 'Je mag haar meenemen', zei mijn schoonmoeder en zo gebeurde het ook. Voorlopig een plekje in de garage, want er moest wel het een en het ander aan gebeuren voordat ze naar binnen mocht.

Op een mooie, zonnige dag was het zover; de kast werd naar buiten gehaald en het grote werk kon beginnen. Een hele klus! Afbijten, schuren, behandelen al naar gelang de kleur die ze moest krijgen, zodat ze bij ons interieur paste. In plaats van zeil onderin de kast, een nieuwe plank; de laatjes en deurtjes kregen andere knopjes; twee laatjes werden van rode stof voorzien, met een bestekindeling; de geslepen glastegeltjes tegen de achterwand kregen een nieuwe

spiegellaag. En toen was de klus geklaard.

En kon de kast naar binnen, op haar nieuwe plaats in onze huiskamer. Achter de glazen deurtjes zetten we het servies en het zilverwerk, langs de plank een kantje. Geen gordijntjes ervoor, het oude glas kwam zo beter tot zijn recht. Op de plaats van de broodtrommel enkele erfstukjes van mijn beide oma's.

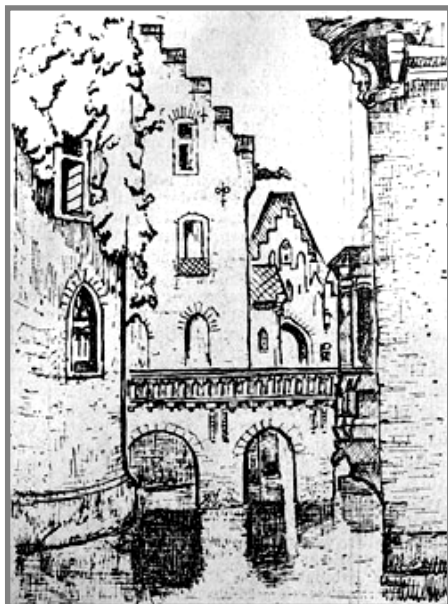
Een beter oudedags-plaatsje kan onze keukenbuffetkast zich niet wensen. Rustig in het zonnetje staat zij daar te pronken en glimt zij van trots als zij hoort zeggen: 'Wat hebben jullie toch een mooie kast!'

Rineke Marell-de Rijk

(foto: Rineke Marell)

Baron Lodewijk von Bongart en zijn opvolgers

Schloss Paffendorf (uit: archief auteur)

Op 6 mei 1878 stierf Baron Lodewijk Jozef Fortunat Felix von Bongart op zijn slot te Paffendorf op 59-jarige leeftijd. Hij was vrijheer, erfkamerheer van het hertogdom Gulick, ridder van de koninklijk-Beiersche St. Georgiusorde en van de Pruisische kroonorde 3e klasse en bezitter van een fidei-commis die bestond uit de goederen te Paffendorf (nabij Bergheim a/d Erft), Bohlendorf, Heijden en Wijnandsrade³⁸. In het trappenhuis van het oude gedeelte van Kasteel Wijnandsrade hangt een geruit lijkbord, waarop zijn overlijden is bekendgemaakt. Zijn dood

moet alhier een droeve melding zijn geweest, ofschoon men de baron alleen kende van de spaarzame bezoeken die hij aan ons dorp bracht. Hij heeft feitelijk nooit domicilie in Wijnandsrade gehad.

Zijn voorliefde ging uit naar de waterburcht te Paffendorf, die hij van zijn vader erfde in 1850 en die hij in de jaren 1861 tot 1865 ingrijpend door de Keulse architect August Lange heeft laten restaureren, geheel naar de smaak van zijn tijd (neo-gothiek). Hij werd begraven achter de absis op het kerkhof van Paffendorf, waar een eenvoudig gietijzeren kruis aan hem herinnert.

De laatste jaren was dit ernstig in verval geraakt, maar volgens laatste berichten moet dit onlangs gerestaureerd zijn.

³⁸ Deze fidei-commis werd gesticht nadat Baron Ferdinand von Bongart in 1818 door aankoop het nabij Paffendorf gelegen riddergoed Bohlendorf had verworven. Dit fidei-commis behoeft koninklijke toestemming, welke op 3 november 1843 werd gegeven door de Pruisische koning Friedrich Wilhelm IV.

Lodewijk (de Duitsers noemen hem vanzelfsprekend Ludwig en zo werd hij ook genoemd) was op 24 april 1819 te Paffendorf geboren als vierde zoon van Baron Ferdinand Franz Joseph von Bongart (geboren 18 januari 1773 en overleden op 2 juni 1850) en Baronesse Caroline Charlotta van Walbott-Bassenheim zu Bornheim (geboren 25 juni 1776 en overleden onbekend)³⁹. Hij huwde op 22 juli 1852 (hij was toen 33 jaar) met Rijksgroafin Melanie von Walderdorff zu

Gemeenteraad van Hütten / Steinfels in 1972, tweede van rechts baron Wolff von dem Bongart (uit: archief auteur)

Molsberg, dochter van de hertogelijk-Nassause staats-minister en staatsraad graaf Carl Wilderich von Walderdorff⁴⁰ en gravin Maria Mauritia Beissel von Gymnich. Dit was een huwelijk op stand. Melanie was geboren op 3 maart 1829 en zij overleed op 10 november 1888. Zij overleefde haar man dus tenminste 10 jaar, waarin zij te Paffendorf bleef wonen. Het

huwelijk bleef kinderloos en dat moet zeker veel verdriet hebben betekend. Niettemin hebben Lodewijk en Melanie in hun omgeving veel sympathie verworven. Pastoor Peeters uit Wijnandsrade, die hem weliswaar niet gekend heeft, maar die alhier kwam toen hij pas drie jaar dood was, schreef over hem: "Hij was en blijft in hooge achting, wegens zijne uitmuntende hoedanigheden en schoone deugden."⁴¹ Doordat er geen directe afstammelingen waren, moest over zijn erfenis werden beslist.

³⁹ Dit echtpaar was gehuwd op 25 januari 1800.

⁴⁰ Deze graaf leefde van 1799-1862 en hij was minister-president van hertog Adolf van Nassau van 1834-1842.

⁴¹ G.Peeters, Korte schets der geschiedenis van de Valckenburgse Heerlijkheid Wijnandsrade, PSHAL 23, p.374.

Lodewijk had zeven broers en zussen:

- Wilhelmina, geboren 11 november 1800.

Zij overleed op 26 november 1839 (39 jaar);

- Joseph Clemens, geboren 23 oktober 1801.

Hij overleed op 26 november 1803 (2 jaar);

- Maximiliaan Albert, geboren 20 april 1805.

Hij overleed op 2 juli 1810 (5 jaar);

- Augusta, geboren 6 mei 1807.

Zij overleed op 12 augustus 1884 (77 jaar). Ze was op 7 juli 1830 in het huwelijk getreden met de op 21 juni 1803 geboren Clemens vrijheer von Walbott-Bassenheim⁴².

Haar vader schonk het echtpaar het riddergoed Bergerhausen en het adellijk slot Ving. Clemens overleed op 25 april 1872 en Augusta overleefde hem nog 12 jaar. Het huwelijk bleef kinderloos.

- Odilia Carolina, geboren 7 juli 1809. Zij werd stiftsdame.

Zij overleed op 7 april 1879 en overleefde haar broer Lodewijk dus slechts 11 maanden. Zij had van haar vader het oude riddergoed Hoen-Von- Pesch geërfd.

- Herman Joseph, geboren 3 december 1812.

Hij overleed op 13 september 1848 (35 jaar);

- Maria Anna, geboren 25 oktober 1817, overleed nog als kind.

Lodewijk werd daarna geboren en was dus de jongste; hij erfde de titels en de goederen van zijn vader in 1850.

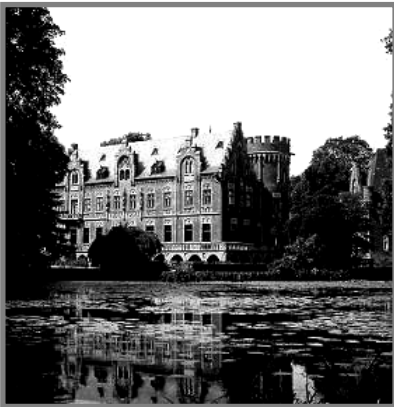
Feitelijk zou de erfenis van Lodewijk dus in handen kunnen komen van zijn twee in 1878 nog levende zussen, te weten de gehuwde Augusta en de stiftsdame Odilia Carolina. Beiden waren kinderloos. Maar de goederen waren vanouds zwaardlenen, zodat alleen een mannelijke opvolger in aanmerking kon komen.

Melanie was van hoge afkomst en zij heeft in haar familie gezocht naar een geschikte opvolger, die bereid was het geslacht Von Bongart voort te zetten op voorwaarde dat hij zijn eigen naam en titels en wapen af zou leggen. Of zij hiermee de wens van haar echtgenoot uitvoerde of dat zij dit geheel naar eigen inzicht deed, is

⁴² Hij was de zoon van Maximiliaan Friedrich vrijheer von Walbott Bassenheim en Maria vrijvrouwe von Guttenberg Steinenhaus.

onbekend. Haar neef Carl Pius Wilderich van Walderdorff, geboren 6 januari 1871 kwam voor de erfenis in aanmerking, maar hij was nog jong (7 jaar).

Hij bleek bereid te zijn de erfenis te aanvaarden, maar zijn tante Melanie zou tot haar dood op 10 november 1888 het bestuur en beheer van de goederen waarnemen. De Oostenrijks-Hongaarse keizer Franz Joseph I te Wenen verleende op 31 mei 1879 vergunning voor het overdragen van de familienaam en het familiewapen Von dem Bongart op Pius Graaf von Walderdorff.

Schloss Paffendorf (uit: archief auteur)

De 24-jarige Baron Pius trad op 30 april 1895 in het huwelijk met Ludwiga, Gräfin Schaffgotsch gennant Semperfrei von und zu Kynast und Greiffenstein, Freiin zu Trachenberg, geboren 31 maart 1870 en overleden op 5 mei 1933. In 1896 kwam hij voor het eerst met zijn echtgenote naar Wijnandsrade, waar zij van de bevolking en door de bewoners van het kasteel, de Duitse paters Jezuïeten, een warm onthaal ontvingen.

Het echtpaar kreeg tenminste drie kinderen:

- Maria Augusta, von dem Bongart, geboren 1896;
- Hermann Joseph von dem Bongart, geboren 1897;
- Joseph Gotthardt von dem Bongart, geboren 1909.

Baron Pius overleed op 31 januari 1953 te Paffendorf op 84-jarige leeftijd. Daarmee had hij zijn echtgenote bijna twintig jaar overleefd. Hij had de Eerste en de Tweede Wereldoorlog meegemaakt en hij had ook zijn oudste zoon overleefd. Diens weduwe Mariette verzorgde hem tot het laatst en bleef op Slot Paffendorf wonen. Dat deed zij tot 1967 toen zij het bezit aan de Rheinische Braunkohlwerke GMBH verkocht.

De genealogische gegevens van zijn kinderen en hun nazaten:

- Maria Augusta vrijvrouw von dem Bongart, geboren te Paffendorf op 8 juni 1896 en overleden te Wels op 20 mei 1971.
- Hermann Joseph vrijheer von dem Bongart, oberst der Luftwaffe, geboren te Paffendorf 15 april 1897 en overleden 21 december 1952. Hij was gehuwd met Marietta Vrijvrouw von dem Bongart geboren Erein von Elverfeldt te Breslau op 13 mei 1899 en gestorven te Wesseling op 28 februari 1982. Zij kregen twee zonen: Gerard Alexander vrijheer von dem Bongart, officier der Luftwaffe, geboren te Paffendorf op 10 april 1927 en vermist aan het Oostfront sinds 1945. De andere zoon was Wolff Ludwig von dem Bongart geboren 19 juli 1931 te Paffendorf en overleden op 30 oktober 1979 te Steinfels. Hij was op 18 september 1961 te Aul bei Wahlscheid gehuwd met Gisela Caroline Josepha Antonia Huberta Maria Anna Martina Gräfin von Korff gennant Schmissing-Kerssenbrock, dochter van Klemens Graf von Korff gennant Schmissing-Kerssenbrock en Helene Gräfin von Galen. Gisela was geboren op 12 november 1935 te Schurgast. Wolff is jarenlang een geacht gemeenteraadslid geweest in hun woonplaats Steinfels.

Dit echtpaar kreeg vier kinderen:

- Gerhard Freiherr von dem Bongart, geboren 26 september 1962 te Amberg, gehuwd op 2 juli 1995 te Wiepersdorf met Anna von Arnim (geboren 3 augustus 1967 te Frankfurt).
- Titus Freiherr von dem Bongart, geboren 19 augustus 1964 te Amberg
- Andreas Freiherr von dem Bongart, geboren 23 december 1966 te Amberg.
- Marietta Angela Freiin von dem Bongart, geboren 1973.

Deze kinderen zijn uitgewaaid over de gehele wereld; Titus is bijvoorbeeld senior manager van PricewaterhouseCooper in Shanghai (China).

Hermann Joseph, Wolff Ludwig en Gerard Alexander von dem Bongart zijn begraven op het kerkhof achter de parochiekerk van de H. Pankratius te Paffendorf.

- Joseph Gotthardt, Freiherr von dem Bongart, geboren te Paffendorf op 7 April 1909, overleden te Fronsburg op 9 Oktober 1988. Hij was

gehuwd in Dresden voor de wet op 1 februari 1935 en voor de kerk op 2 februari 1935 met Ida Gabrielle Antonia, Gräfin von Khevenhüller-Metsch, geboren te Wenen op 4 Juni 1914, overleden te Fronsburg op 7 September 1985.

Zij kregen vier kinderen:

- Alexandra Ida Gabriella Ludwiga Maria, vrijvrouw von dem Bongart, geboren te Paderborn op 18 maart 1936, gehuwd voor de wet in Senden op 1 december 1962 en voor de kerk in Salzburg op 2 februari 1963 met Mauritius Stephan Maria Joseph Leopold Hubertus Don Bosco Clemens Pius Aloysius Konrad, vrijheer Droste zu Senden, geboren te Münster op 8 juli 1936, zoon van Clemens, vrijheer Droste zu Senden en Pia, vrijvrouw von Boeselager. Dit echtpaar kreeg vier kinderen en twee kleinkinderen.
- Albrecht Wilderich Joseph Maria, vrijheer von dem Bongart, geboren te Wenen op 9 januari 1940, gehuwd te Wenen op 4 Juni 1966, gescheiden te Wenen op 20 June 1980 met Elisabeth Maria Brigitte Christiane Barbara, prinses von Croy, geboren te Buchberg op 21 december 1941, dochter van Karl, prins von Croy en Barbara, vrijvrouw Söll von und zu Teissenegg auf Stainburg. Dit echtpaar kreeg twee kinderen:
- Barbara, vrijvrouw von dem Bongart, geboren te Wenen op 6 mei 1969.
- Alexandra, vrijvrouw von dem Bongart, geboren te Wenen op 8 september 1970.

De conclusie is dat het geslacht von dem Bongart nog een aantal afstammelingen telt, maar voor Wijnandsrade is dat niet meer van belang. In 1916 heeft Baron Pius zijn bezittingen in Wijnandsrade verkocht aan de Heerlense bankdirecteur Dupont, waarmee al zijn rechten en die van zijn nakomelingen kwamen te vervallen. Bovendien is Pius voor de historie van Wijnandsrade nauwelijks van belang geweest en stamt hij niet af van de baronnen von dem Bongart, die vanaf 1531 de heerlijkheid Wijnandsrade hebben bestuurd.

Jack Jetten

Communicantjes

Eerste Heilige Communie van Groep 4 van de St. Stefanusschool op Hemelvaartdag, donderdag 17 mei 2007

Bovenste rij, v.l.n.r.:

Dion Hofman, Mitchel Berger, Yaël Coumans, Menne Queis, Roel Mulkens, Chris Jagers, Lynn Broos, Maud van de Laarschot.

Middelste rij, v.l.n.r.:

Kelsey van den Heuvel, Daan Eskes, Merel Eskes, Demi Dautsenberg, Charlotte Bergmans, Lieve Lipsch, Luc Wimmers.

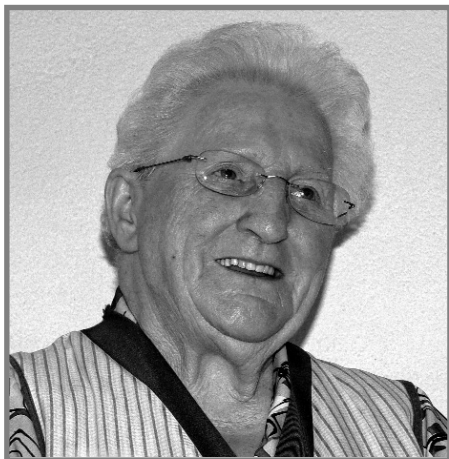
Onderste rij, v.l.n.r.:

Siem Souren, Jelle van Krevel, Max Goessens, Guyvan Maessen, Roan Lochs.

En juffrouw Monique Senden-Buskens.

Gerda Mennens-L'Ortye

'Beschermvrouwe van het Mariakapelletje op de Vink'

Gerda Mennens-L'Ortye

Op 26 april 2007 werd Gerda Mennens-L'Ortye 91 jaar. Het grootste gedeelte van haar lange leven heeft zij trouw het Mariakapelletje van buurtschap de Vink verzorgd. Vanaf het eind van de jaren dertig tot in het begin van deze eeuw was zij er dagelijks te vinden; om te poetsen, te schrobben, de bloemen te versen, voor nieuwe kaarsen te zorgen, het offerblok te ledigen. Kortom: om ervoor te zorgen dat het 'Kapelletje van Onze Lieve

Vrouw van Altijd Durende Bijstand' er elke dag opnieuw weer mooi en gastvrij uitzag.

En natuurlijk ook om er zelf een kaarsje aan te steken en een 'weesgegroetje' te bidden voor telkens wel weer een of meerdere persoonlijke intenties.

Gerda Mennens-L'Ortye is geboren en getogen op de Vink. Zij herinnert zich nog als de dag van gisteren het ontstaan van 'haar' kapel en de manier waarop zij vanaf het prille begin de zorg voor het gebedshuisje van de Vink voor haar rekening heeft genomen. Gerda: *'Onze kapel is begin 1930 door de mensen van de Vink gebouwd en op Hemelvaartsdag van dat jaar door mijnheer pastoor ingezegend. Het kapelletje was toen trouwens stukken kleiner dan nu. Het gedeelte dat tegenwoordig dienst doet als ingang en voorportaal was in het begin van de jaren dertig de hele kapel'*.

Het sfeervolle kapelletje van de Vink werd vanaf het begin druk bezocht; niet alleen door de bewoners van dit schilderachtige

gehucht, maar ook door heel veel gelovigen uit Wijnandsrade en de naburige gehuchten Blauwe Steen, Hunnecum en Aalbeek. Gerda: *'Al die mensen kwamen te voet door de velden en namen dan vaak een bloemetje mee of een paar kaarsen, die zij in onze kapel achterlieten. En die moesten dan na verloop van tijd natuurlijk worden opgeruimd'*.

En daarmee is het voor haar allemaal eens begonnen. Met het verzoek van haar moeder *'Maedje, gaon de kapel ins sjoean maken, want die van Geelen komme zondig wir nuuje bloome bringe'* nam zij heel lang geleden de zorg op zich voor het schuin tegenover haar geboortehuis gelegen gebedshuisje. En die taak heeft zij daarna meer dan zestig jaar liefdevol en trouw voor haar rekening genomen.

Interieur kapel

Met Gerda Mennens-L'Ortye over de beginjaren van 'haar' kapel praten, is ook herinneringen ophalen over het leven op de Vink in de eerste helft van de vorige eeuw:

..... Over het elke dag te voet naar de St. Stephanuskerk van Wijnandsrade gaan, soms nog onder de schrammen en de moddervlekken van het 's morgens vroeg moeten helpen op de boerderijen en in de velden van

de Vink Over de lagere school, die toentertijd nog was gevestigd in het gemeentehuis van Wijnandsrade; alwaar de meesters Baggen en Vankan aan meerdere klassen tegelijk 'gemengd' les gaven, maar waar de jongens en de meisjes tijdens het speelkwartier strikt van elkaar werden gescheiden Over de feestelijke processies die jaarlijks op kermiszonntag en met de Kruisdagen door de velden naar het kapelletje van de Vink trokken en over het in de meimaand met z'n allen bidden van de noveen Over vader L'Ortye die dirigent was van maar liefst vier harmonieën en die daarnaast als gemeentesecretaris van Wijnandsrade de gemeentekas thuis op de Vink had staan; alwaar de plaatselijke ambtenaren hun loon konden komen ophalen, dat dan

aan de keukentafel werd uitbetaald en nageteld Over een leven zonder gas, stromend water en elektriciteit, toen de weg naar de Vink nog een hobbelig grindpad was en de mensen van het naburige 'De Blauwe Steen' hun drinkwater bij de pomp van de Vink moesten komen ophalen En over de armoede die toen vrijwel overal heerste, maar gelijktijdig over de grote saamhorigheid én gezelligheid. Om het in de woorden van Gerda te zeggen: *'V'r houwe nieks op de Vink. Dus as eemes inne fots leet, dan sjudde v'r al van 't lache'*.

Nadat de mensen van de Vink hun veldkapelletje in het begin van de jaren dertig naar het huidige formaat hadden vergroot, is het een paar keer ingrijpend van interieur veranderd.

Tot in het midden van de vorige eeuw waren de wanden en het plafond beschilderd met indrukwekkende bijbeltaferelen van de hand van een kunstschilder uit Delft. Gerda herinnert zich nog de prachtige kleuren en de fantasierijke afbeeldingen, met onder andere een paar sierlijk witte duiven, die toentertijd speels rondvlogen op het plafond. Zij betreurt het nog steeds dat de eternietplaten, waarop die schilderijen waren aangebracht, veertig à vijftig jaar geleden bij een opknappingsbeurt zijn verwijderd. De betreffende panelen hebben nog een tijdlang opgeslagen gestaan in de garage tegenover de kapel, alwaar de tand

Het Mariakapelletje van de Vink

des tijds ze daarna evenwel zo ernstig heeft aangetast, dat men ze na verloop van tijd heeft weggegooid.

Gerda heeft een oude foto bij zich van een schilderij, waarop de H. Alphonsus staat afgebeeld; een groot vereerder van de H. Maria. Het betreffende schilderij is eens door haar zus Marie in de kapel opgehangen. Gerda: *'Marie was getrouwd met de architect Lejeune uit Maastricht, die bevriend was met de schilder'*. Maar ook het originele schilderij van de H. Alphonsus is inmiddels geruisloos uit de kapel verdwenen.

Beide voorbeelden typeren de geschiedenis van het Mariakapelletje van de Vink. Het interieur mag dan wel van tijd tot tijd ingrijpend veranderen; al die ingrepen doen geen afbreuk aan de intieme sfeer.

Ook vandaag de dag wordt het gebedshuisje van de Vink regelmatig opgefleurd met nieuwe beelden, schilderijen en vazen. En er gaat geen dag voorbij of er branden weer nieuwe kaarsjes of er staan verse bloemen; soms vergezeld van briefjes met vrome intenties of hartverscheurende wensen. Pas geleden nog las Gerda de tekst: *'Als mijn vriend terugkomt, kom ik hier elke dag een bloemetje brengen'*.

Nog altijd fleuren nieuwe boeketjes de Mariakapel van de Vink op. Dus – wie weet – misschien is die vurige wens intussen wel uitgekomen. Gerda Mennens-L'Ortye heeft 'haar' kapel tot in het begin van deze eeuw liefdevol verzorgd. Dag in, dag uit; weer of geen weer. En ook toen zij tegen het einde van de jaren zeventig naar Wijnandsrade verhuisde – alwaar zij sindsdien in de Pater Hoyngstraat bij het gezin van haar dochter Lies Beurskens-Mennens inwoont – is zij daar gewoon mee doorgegaan. *'Lies zette mij 's morgens vroeg – op weg naar haar werk – bij de kapel af en pikte mij dan 's avonds weer op'*.

En in de tussentijd kon Gerda de kapel op orde brengen en in het garagebedrijf van haar zonen Harie en Huub voor het eten zorgen.

Enkele jaren geleden heeft zij de sleutel van de Mariakapel en haar poetsdoek en stoffer met blik noodgedwongen moeten overdragen aan een jongere generatie. Zij zou het eigenlijk best nog wel willen, maar na meer dan negentig jaar werkt haar gestel niet meer zo mee. Maar als zij de kans krijgt, laat Gerda zich ook nu nog graag even naar

de Vink brengen, om aldaar aangekomen te zien dat het kapelletje van Onze Lieve Vrouw van Altijd Durende Bijstand bij haar opvolgsters Sjan Steeghs, Elly Steins en Fien Thomassen in goede handen is. En natuurlijk om een kaarsje aan te steken in 'haar' kapel.

Wiel Oehlen

Jaarvergadering

Op maandag 12 maart vond de jaarlijkse algemene ledenvergadering van onze heemkundevereniging plaats. Wij mochten die avond meer dan tachtig gasten in het Gemeenschapshuis van Wijnandsrade ontvangen.

Tijdens deze bijeenkomst droeg Jan Jansen na vijftwintig jaar zijn voorzitterschap over aan Wilfried Dabekausen en legden Tonie Bloebaum-Habets en Tiny Kickken-Senden hun lidmaatschap van het algemeen bestuur neer. Als nieuwe bestuursleden mochten wij die avond John Bruls (directeur van de St. Stefanusbasisschool) en Jos L'Ortye (pastoor van Wijnandsrade en Nuth) begroeten, die tijdens de vergadering formeel tot algemeen bestuurslid werden benoemd. De exploitatierekening over 2006 werd na een positief advies van de kascontrolecommissie – bestaande uit Cöl Gerards en Pierre Snijders – akkoord bevonden, waarna de penningmeester, de ledenadministrateur en de overige leden van het dagelijks bestuur door de vergade-

Jan Jansen voor de laatste keer als voorzitter aan het woord (foto: Truus Bindels)

ring werden gedéchargeerd. Het dagelijks bestuur zal zich nog beraden over enkele meedenkende suggesties, die het aanvullend van kascontrolelid Pierre Sniijders mocht ontvangen. De kascontrolecommissie voor het volgend jaar bestaat uit Rein Krikke en Pierre Sniijders.

Te doen gebruikelijk gaf het dagelijks bestuur een korte terugblik op het achterliggende verenigingsjaar en deed het de plannen voor 2007 uit de doeken (die sterk in het teken van het zilveren jubileum zullen staan).

Na afloop van de vergadering verzorgde (het nieuwe bestuurslid) pastoor Jos L'Ortye een boeiende presentatie over zijn historische interessen en de eeuwenoude banden van de familie L'Ortye met Wijnandsrade.

Wiel Oehlen

*Presentatie Jos L'Ortye
(foto: Truus Bindels)*

Onderscheidingen

Bij gelegenheid van Koninginnedag reikte loco-burgemeester Math Suppers van de gemeente Nuth dit jaar aan drie inwonsters van Wijnandsrade – te weten Jet Habets, Fien Lemans en Els Verheesen – de koninklijke onderscheiding Lid in de Orde van Oranje Nassau uit.

Jet Habets is mede-oprichtster en inmiddels gedurende meer dan vijftientig jaar bestuurslid van de Wereldwinkel van Nuth. Samen met enkele andere vrijwilligers heeft zij de Wereldwinkel opgericht en startte zij in 1985 met de verkoop van fair-trade goederen. Zij heeft gedurende een groot aantal jaren veel inzet en energie gestoken in het verkopen van deze producten, het aantrekken en behouden van de vrijwilligers en het verzorgen van informatie-avonden. Daarnaast is zij belast met de inkoop en regelmatig als vrijwilligster in de Wereldwinkel van Nuth aanwezig.

Jet is een stille kracht en harde werkster, die niet graag op de voorgrond treedt maar wel altijd aanwezig is.

Els Verheesen-Theunissen, Fien Lemans-Zenden en Jet Habets-Spietz

Fien Lemans is sinds 1974 als bestuurslid actief binnen de plaatselijke vrouwenorganisaties; eerst bij de toenmalige Boerinnenbond (waarvan zij in 1956 lid werd); een vereniging die later van naam is veranderd in de Limburgse Vrouwenbeweging (LVB) en tegenwoordig de naam voert van 'Zij Actief'. Gedurende meer dan dertig jaar heeft zij binnen de vrouwenbeweging vol verve en toewijding de functie van voorzitter bekleed.

Verder was zij van 1987 tot 1995 lid van het kerkbestuur van de St. Bavoparochie van Nuth en is zij sinds 1976 als vrijwilligster actief binnen het zorgcentrum Op den Toren. Daarnaast opereert Fien vanaf 1971 als vrijwilligster bij het comité 'Kerst-in' en is zij als collectant actief voor diverse landelijke instellingen.

Ook Els Verheesen heeft gedurende tientallen jaren haar sporen als vrijwilligster verdiend. In Wijnandsrade zet zij zich op diverse terreinen in: met name binnen de vrouwenbeweging, de kerk en de mantelzorg. Van 1980 tot 2002 was zij bestuurslid van de Limburgse Vrouwenbeweging (LVB); in 2002 was zij mede-oprichtster van de organisatie Vrouwen in Beweging (VIB), waarbinnen zij sindsdien in het bestuur zit.

Verder was zij enkele jaren actief als gastouder voor Roemeense wezen en is zij sinds 2002 als lector werkzaam binnen de St. Stephanusparochie.

Eerder was Els tien jaar bestuurslid van het Foster Parents Plan.

Enkele maanden geleden mocht Claartje Kickken-Quadackers uit Swier een hoge pauselijk onderscheiding ontvangen voor het vele en belangrijke werk dat zij voor de St. Stephanuskerk en -parochie heeft verricht.

Claartje Kickken-Quadackers

Voor haar vele verdiensten werd zij blij verrast met de hoge pauselijke onderscheiding Benemerenti.

Jet, Fien, Els en Claartje: van harte proficiat!

Het bestuur

Aanvullingen

Nadat het boek Wijnandsrade BinnensteBuiten was uitgebracht (maart 2007), bereikten ons enkele aanvullingen, die wij hier gaarne opnemen.

1. Hoofdstuk 5 over de Jonge Boeren van Wijnandsrade:

Pastoor Jos. Peerboom schreef over de oprichting:

“Den 25en Jan. 1935 werd in onze parochie eene afdeeling “Jonge Boeren” opgericht. Deze oprichting vond plaats na een gehouden spreekbeurt van rector Wevers te Posterholt en den Heer Dings, landbouwconsulent te Roermond. Er traden 20 leden en 5 aspirant leden tot de afdeeling toe. Het geestelijk adviseurschap wordt waargenomen door de Z.E.H. Pastoor”.

Franciscus Hubertus Wevers (Roermond 1893-Nederweert 1937) was rector te Posterholt en geestelijk leider van de Jonge Boeren van 1933 tot zijn dood in 1937. De heer M.J. Dings was consulent van de Nederlandse Land- en Tuinbouwbond te Roermond. De lezing vond plaats op vrijdagavond plaats, vermoedelijk in zaal Erens.

2. Hoofdstuk 3 over het Schoolwezen van Wijnandsrade:

Koenraad Pieter Hartmann, hoofdonderwijzer van de openbare lagere school te Wijnandsrade vanaf 25 mei 1872, was geboren op 16 maart 1845 in Venlo als zoon van Herman Jozef Jacob Hartmann en Dorothea Hamel. Hij huwde alhier met Maria Catharina Portz, dochter van Frans Portz en Anna Clara Langen op 26 september 1876. Wegens oneerbaar gedrag jegens zijn leerlingen moest hij ontslag nemen op 9 september 1877. Wat niet in het boek stond is, dat zijn vrouw toen hoogzwanger was en dat hun eerste kind Dorothea Maria Clara in Wijnandsrade werd geboren op 27 september 1877. Al spoedig daarna zijn ze verhuisd naar Nederweert, waar het tweede kind Clara Maria Dorothea Frederika werd geboren op 2 november 1879. Het derde aldaar op 13 september 1881 geboren kind was Maria Anna Rosa. Daarna is het gezin naar Nistelrode (NB) verhuisd. Een ander kind werd op 26 maart 1892 in Nistelrode geboren: het heette Hendricus Franciscus Hubertus Jozef. Deze zoon

werd broodbakker en stierf op 4 maart 1972 in Venlo. De oudste dochter Dorothea stierf op 27 december 1948 op 71-jarige leeftijd in het ziekenhuis te Veghel. Volgens mijn gegevens is Hartmans echtgenote Maria Catharina Hartmann-Portz geboren op 9 augustus 1849 in Wijnandsrade en overleden op 16 juli 1917 in Vorstenbosch. Het tijdstip van overlijden van Koenraad Hartmann heb ik nog niet kunnen vaststellen.

Meester Frans Eyck, van 1886 - 1909 hoofdonderwijzer van de openbare lagere school te Wijnandsrade, was parttime verbonden als leraar aan de normaalschool te Heerlen. Hij verzorgde daar de lessen plant- en dierkunde. (R. Braad c.s., Ach Lieve Tijd, Twintig eeuwen Mijnstreek, deel 7, de bewoners van oostelijk Zuid-Limburg en hun onderwijs, Zwolle, 1994, blz. 159).

3. Hoofdstuk 4 het onderwijs van Wijnandsrade in de 20e eeuw

Pastoor Jos. Peerboom schreef in 1934:

“Den 1 Dec. 1934 herdacht de heer Baggen den dag van zijn zilveren ambtsjubileum als hoofd der lagere School alhier. Sinds 1930 is de heer Baggen hoofd der bijzondere lagere school. Door den Zeereerw. Heer Pastoor werd op die dag tot intentie van den jubilaris eene hoogmis van dankzegging opgedragen, waar onder andere het onderwijzend personeel, de kinderen der bijzondere school en vele parochianen tot de H. Tafel naderden. Na de hoogmis werd de jubilaris in een der schoollokalen gehuldigd door het Schoolbestuur, het onderwijzend personeel en de schooljeugd. Het woord werd gevoerd allereerst door den Zeereerw. heer Pastoor Peerboom namens het schoolbestuur en de parochie, vervolgens door den Edelachtbare Heer G. Opfergelt, burgemeester namens de gemeente en door de heer Jac. van Kan namens het onderwijzend personeel en de schooljeugd.”

In 1941:

“Door het Schoolbestuur werd tot Hoofd onzer bijzondere school benoemd de heer Jac. van Kan, tot dusverre onderwijzer in vasten dienst aan onze school. Tot onderwijzer werd door de vacature van

Kan door het Schoolbestuur benoemd de heer Paul Baggen alhier. Op zaterdag 21 december 1941 werd in ons schoolgebouw door het Schoolbestuur eene vergadering gehouden, om afscheid te nemen van de Heer H. Baggen, die op 1 Jan. 1942 ontslag heeft genomen als hoofd der school. Op deze vergadering waren eveneens aanwezig het onderwijzend personeel en de kinderen der school. Door den voorzitter werden woorden van dank gericht tot den heer Baggen voor al het goede, dat hij gedurende 32 jaren voor onze school gedaan heeft.”

Pastoor Antonius Körner schreef in 1960:

“Op 15 juni 1960 werd in een lokaliteit boven ’t voormalige raadhuis een kleuterschool geopend. Meer dan 40 kinderen melden zich aan. Er mochten (er) maar 40 worden aangenomen. Als kleuterleidster werd aangesteld op 14 juni 1960 Mej. Mia Wimmers uit Wijnandsrade. De Gemeenteraad verleende ons veel medewerking, zodat ’t lokaal werd aangesloten op de centrale verwarming van ’t gemeentehuis en verbouwd werd naar de aanwijzingen van de Inspectie van het Kleuteronderwijs. De heer Dols uit Sittard (Engelenkampstraat 21) had het meubilair en de leermiddelen geleverd. De Gemeente had de verbouwing erg verzorgd. Architect was de heer Beckers uit Hoensbroek, aannemer de heer Ritzen uit Hulsberg.”

Overigens werd Mej. Wimmers pas op 1 juni 1962 na het behalen van haar diploma vast aangesteld als hoofdleidster van de kleuterschool.

Jack Jetten

Tiny en Johan Kickken-Senden nemen voor een van de laatste keren (uit handen van ledenadministrateur Zef Meessen) een voorraadge bulletins in ontvangst, dat zij gedurende de afgelopen vijftig jaar trouw onder de leden in Wijndrade hebben verspreid

Heemkundevereniging Vrienden van Wijnandsrade

Opgericht op 22 december 1981 als de stichting Vrienden van Wijnandsrade
Sinds 1994 notarieel geregistreerd als een heemkundevereniging

Website: www.vriendenvanwijnandsrade.nl

Dagelijks bestuur

Voorzitter	Wilfried Dabekaussen (045 – 524 13 20)
Vice-voorzitter	Math Marell (045 – 524 17 05)
Secretaris	Wiel Oehlen (045 – 524 48 98, e-mail: w.oehlen@planet.nl)
Tweede secretaris	Jack Jetten (045 – 524 11 35)
Penningmeester	Henk van Malkenhorst (045 – 524 23 44)
Ledenadministrateur	Zef Meessen (045 – 524 35 79)

Algemeen bestuur

Thei Bindels (045 – 524 30 08)
John Bruls (045 – 524 38 57)
Hub Gerards (045 – 577 87 12)
Arnold de Haas (045 – 524 43 72)
Jan Jansen (045 – 524 26 96)
Ria Marell (045 – 524 51 67)
Jos L'Ortye (045 – 524 12 08)
Jan van der Zee

Ere-voorzitter

F. Cortenraad
J. Jansen

Ere-leden

T. Bloebaum-Habets	H. van Malkenhorst
E. Coenen-Vaessen	M. Marell
S. Cox	Z. Marell
J. Jetten	Z. Meessen
J. en A. Pijls-Emonds	C. Rutten
T. Kickken-Senden	A. Teheux
J. Luijten	J. van der Zee

'Bulletin Wijnandsrade' verschijnt twee keer per jaar. Een abonnement kost minimaal € 7,50 per jaar (de meeste leden betalen spontaan een hoger bedrag). Wij gaan ervan uit dat de leden die 'Bulletin Wijnandsrade' per post ontvangen dit bedrag spontaan verhogen.

Rekeningnummer (voor contributie en donaties: 13.77.36.371, ten name van heemkundevereniging Vrienden van Wijnandsrade, Swier 39, 6363 CK Wijnandsrade)

Bulletin Wijnandsrade, ISSN-nummer: 1574 – 2245